ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, (29րդ ՏԱՐԻ) ԹԻՒ 5 — 5 ԹԵՇՐԻՆԻ ԵՎՎԵԼ 1328 — Կ. ՊՈԼԻՍ, 5/18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1912 — 8 ԶԻԼ-ԿԱՏԷ 1330 — ՈՒՐԲԱԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ
Կ. Պոլիս և Գաւառները	108 ղրուշ	54 ղրուշ
Ամերիկա	6 տոլար	3 տոլար
Օտար երկիրներ	33 ֆրանք	17 ֆր. 50 սն.

ՀԱՍՑԷ՝ Կ. Պոլիս, Պապը Ալի ճատտէսի, թիւ 12

ՀԱՏԸ 10 ՓԱՐԱ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ
Ծանուցումներու իւրաքանչիւր տողը 2 ղրշ.։
Կրկնուող և մեծ ծանուցումներու համար մասնաւոր պայմաններ։

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1883ԻՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی غزته
باب عالی جاده‌سنده ۱۲ نومرولو اداره‌خانه

AREVELK
Journal arménien quotidien
Fondé en 1883
Babe Ali Djaddéssi No. 12 Constantinople

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

"ՅԱՌԱՋ ԴԷՊԻ ՍՈՖԻԱ,,

Հակառակ օսմ. կառավարութեան մինչեւ վերջը ցոյց տուած բարեացակամութեան, Պալքանեան պաշտօնակիցները յամառօրէն անհաշտելի մնացին, և— ինչպէս մեր երէկի թուով ծանուցինք արդէն, կանխելով միւս բոլոր թերթերը—ռումբերու և գնդակներու պարը սկսաւ Պալքաններու մէջ։ Եւ արդէն Պալքանեան այս վէճին առաջին օրէն իսկ ամէն երեւոյթներ կանխագուշակել կուտային թէ Պուլկար գլխաւորութիւնը և ամբոխավարութիւնը լուծած էին անպատճառ վերջին խօսքը թնդանօթին թողուլ։ Ֆերտինանտ թագաւորը, որ գլխաւոր վարիչն է գործին և իր ետին կապած է Սերպիան և Յունաստանը, ինչ կը յուսայ ձեռք ձգել խաղալով այս վերջին և անհաւասար խաղը։ Այդ կէտը ենք գիտեր։ Կարեւորը, մեզ համար, պատերազմի յաջողութիւնը մեր կողմէն ըլլալն է, և կամ, ինչպէս կ'ըսուի դիւանագիտական քաղաքականութեան, «նախայարձակ ըլլալու պատասխանատուութիւնը» օսմ. կառավարութեան առաջնելը։

Եթէ Ֆերտինանտ թագաւորը ծարաւ ու փառք գլխաւորելու համար կը վայելէ, Բ. Դուռն ալ սակայն, նոյն իսկ իր նախայարձակ ըլլալու հրամանը տալով, անգամ մը եւս հաստատեց թէ հաշտարար քաղաքականութեան և ճարտիկ դարձուածքներու բնիկ մարդն, ինքն ալ վար չի մնար Պուլկարիոյ թագաւորէն։

Ուստի ալ, երբ Բ. Դուռը մէկ կողմէն խաղաղութիւնը անվթար պահելու համար բոլոր Եւրոպական մեծ պետութեանց հետ մտածուած ու անխոնջ բանակցութիւններով զբաղած էր, միւս կողմէ ժամանակ չկորսնցնելու, ներքին ու արտաքին մէկ քանի գլխաւոր խոչընդոտները, որոնք օսմ. բանակին դիրքը մեծապէս կը դժուարացնէին, լուծելու ու բառնալու կ'աշխատէր։

Իտալիոյ հետ հաշտութեան բանակցութեանց վերջնական նկատ վճռական փակուելը ուղղելու, ուր թերեւս հանրէն Եւրոպայի բարիքն է որ նշմարին մէջ դրուած է ընդհանուր պատերազմի մը աղէտալ սպառնալիքով։

Օսմ. կառավարութիւնը, երբ խոստովանիլ գիտնալ է, «երկու չարեաց նուազագոյնը» ընտրեց, փութացնելով Իտալիոյ հետ հաշտուելը։ Ի՞նչ պայմաններով։ Դեռ պաշտօնապէս չենք գիտեր։ Բայց ինչ որ ալ ըլլան անոնք և նոյն իսկ եթէ Տրիպոլիի ամբողջական կորուստը պարունակեն, դարձեալ կրնանք ըսել թէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններն են այս վայրկեանիս համար, քանի որ օսմ. կառավարութեան գոյութեան կամ չգոյութեան հարցն է որ պիտի լուծուի հիմա։

Անշուշտ հիմն ապացուցանել օսմ. մոլորեցնելու Տաճկաստանի մէջ փակուելու պատրաստուած ըլլալը իր յառաջացմին մէջ ի նպաստ իրեն առաւելութիւն մը նկատուած էր։ Անշուշտ Սերպիա շատ լաւ հաշուած էր թէ Ձեալ Ալպանի, Սերպիոյ ճանապարհներ օսմ. փոխադրութեան համար խաղաղացած ըլլալով ինք պատրաստ պիտի կրնար Մոնթենեկրոյ և Սերպիոյ հարթավայրերուն վրայ ու ամէն ալ իր «ձին խաղցնել» կանուխէն պատրաստ. համար օսմ. բանակին, որ պաշտպանելու պատրաստ բանակն ալ չունէր, փրկութեան սահմանները պիտի եւս մերձ մինչեւ Եդիրնէ, և թերեւս աւելի դէպ ի վար, մէկ մասը դէպ ի Մարիձայի հովիտը և միւսը դէպ ի Զաթալճա։ Անշուշտ փորձիկ Պուլկարի ալ հաստատուած էին թէ քանի խաղալով մարտանաւորած պաշտպանող կողմերը շէնցան կ'ընէին Եդիրնէի մէջ, Պուլկար բնաւ վախ չէր կրնար ունենալ թէ Թուրքիա Շէքիրին նաւահանգիստն ճամբով կրնար զինքը Շրաստոյի կողմէն ալ հարուածել։

Եւ բոլոր այս անպատեհ պարագաները, որոնք չէին անտեսելի հանդէպ էին պաշտպանող բանակներուն յաջողութեանը համար, ալ աւելի յստակ ու անհաշտ դարձուցած էին Պալքանեան եռակի պետութիւնները։ Բ. Դուռը մէկ նշանաւոր ընթացք կարգադրելու և սպառնացող աղէտալ վտանգը, և փոքր ու հնոտ վիճակի մը մէջ, որ չվերցնիր բնաւ մարմնին փառքերն կերպով ծայրը — ուշադիր ալ կարելի ըլլայ — կարել ներելու, մարմինն ամբողջութիւնը փրկելու համար, խելքն իր ներքին հարուածը — բաժինս ու ազատութեան հարուած — ստուս ու Տրիպոլիէն բռնած ծնքելին, փոխ հաւասար մէկ քանի պատասխան շէնքներու պաշտպանութիւնը, բնաւ պիտի չպակասեցնէր արդէն մեր փոխոքած կերպով լուծել, ինչ որ ալ ըրինք։

Եւ ահա Թուրքիա բոլոր շէնք մը առած, ու փառքն իր ուժին ու իր դատին արդարութեան, փորձառութեամբ գիտնալով թէ «նախայարձակ ըլլալու պատասխանատուութիւնը» խօսքը սին խօսք մը կը մնայ միայն երբ յաղթանակին կը վերջանայ այդ յարձակումը, այս անգամ ինք է որ հրաման տուաւ իր բանակներուն առաջ խաղալու։ Այսպէսով, քանի որ պատերազմը անխուսափելի էր, Բ. Դուռը գէթ կնքեց եղաւ այն դժոխային նախադասութիւնը, որմէն պիտի եզրակացնէր կողմութիւնը երբ մէկը երկիր իր հարուածներու գինը հաշուելու նախաձեռնարկ ըլլալէն։

Հիմա ինչ կը խորհին արդեօք Պալքանները գլխաւոր և ազդմիջները, երբ իրենց ապարանքոտ օժանդակ աղքատներուն մեծագոյնը կը քանդուի, երբ իրենց հակառակորդը, այլեւս ազատած բանի մը պարտութեանց, մէջ, իր բոլոր ծախքերուն և արժանաւոր հայրենասիրութեան միջոցներուն տէրը կը դառնայ։ Արդեօք բանականն մը չէ՞ր կրցեր իրենց մտադրութեան և սպառնալիք չըլլալն։ Բայց ինչ օգուտ որ... գործը գործէն անցաւ այլեւս։ Պառնալմներու բաղդն է որ պիտի վճռէ պատահածներ Թուրքիոյ ճակատագիրը։

ԱՒՈՒՐ ՊԱՏՃԱՌԻ

Գիտցի՞ք որ առաջին օրէն, երբ Պալքանեան կնճիռը ծագեցաւ, ամէնքն ալ, մեծ ու պզտիկ պետութիւնները, ամէն ջանք ըրին խաղաղութիւնը պահպանելու համար։

— Մենք ամէն զոհողութիւն յանձն առած ենք խաղաղութիւնը չխանգարելու համար, յայտարարեցին, յոյն, պուլկար, սերպ նախարարները։

— Թուրքիա խաղաղութեան պահպանման համար պատրաստ է համաձայնութեան եզր մը գտնելու, ըսաւ Նորատունկեան էֆէնտի։

— Մենք պատերազմ չենք ուզեր երբեք, գոչեցին Մեծ Պետութիւնները։

Եւ օրերով ու գիշերներով, ամէնքն ալ աշխատեցան խաղաղութեան պահպանման, այնչափ եռանդով որ, այս միջոցին յանկարծ, գաղտագողի, սերպիական ու պուլկարական սահմանագլուխներուն վրայ թնդանօթները միահամուռ կ'որոտան, կարծես իրենք ալ դիւանագէտներուն հետ գոչելով.

— Ամա՜ն, խաղաղութիւնը պահպանենք։

Այսպէս ալ րեւեն երկու ծայրերը տարած մին ալ երկար կը գոյն ու շարժապէս խաղաղասիրութիւնը պատերազմ յառաջ կը բերէ։

Հիմա որ աշխարհի կրակը բռնկեցաւ Պալքաններու մէջ, մեծ պետութիւնները պիտի ջանան իրենց խաղաղասիրական ճիգերը շարունակելու,

— Դրե՛ք պատերազմը ամփոփուածնի բոլորով։

Եւ համառօրէն այնքա՜ն եռանդ, այնքա՜ն համեստ պիտի թափեն որ պիտի յաջողին եւրոպական ընդհանուր պատերազմի մը դուռը բանալու։ Որովհետեւ խաղաղութեան համար իրենց չափազանց սէրը պիտի մղէ զիրենք պատերազմով զայն հաստատելու։

Խաղաղութեան սիրոյն համար՝ պատերազմ, ահա՛ արդի դիւանագիտութեան գործելակերպը։

Մինչեւ ասկէ աւելի չարաչար կեղծաւորութիւն կարելի՞ է երեւակայել։

Եւ սակայն շատ դիւրին միջոց մը կայ, բաւ էր, իրապէս խաղաղութիւնը պահպանելու։

Այն է՝ օրէնք դնել որ պատերազմ ծագած պարագային ամենէն առաջ դիւանագէտները երթան կռուելու թշնամի գնդակներուն առջեւ։

Այն ատեն կրնանք վստահ ըլլալ որ անկեղծօրէն պիտի աշխատին անխախտ պահելու խաղաղութիւնը և պիտի զգուշանան կնճիռներ ստեղծել։

Իսկ ներկայ դրութեամբ անոնք պիտի շարունակեն մէկ կողմէ խաղաղասիրական կեղծ հառաչանքներ ընել ու միւս կողմէ պատերազմի յայտարարութիւններ ստորագրել Ներոնի պէս, որ մահուան վճիռներ ստորագրած ատենը կը գոչէր.

Երանի՜ թէ գրել չգիտնայի....

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

29-45 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ ԶԷՆՔԻ ՏԱԿ ՉԸ ՊԻՏԻ ԱՌՆՈՒԻՆ

Օսմ. Զօրակոչութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը նկատելով որ 29-45 տարեկան ոչ իսլամները մինչեւ հիմա երբեք զէնքի տակ կոչուած չեն, որոնց նպատակաւոր ընդունելութիւն մը ընել Պատրիարքարաններու և Խախամպաշիութեան կողմէ ներկայացուած խնդրանքին և վերնալ տարիքը անոնցմէ չկոչել զէնքի տակ։

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Պուքրէշէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ամսոյս 2ին երեկոյեան Վառնայի Պուլկար իշխանութիւնները արգիլեցին նաւահանգիստը մտնելը «Բրինչիբեսա Մարիա» ռումանական շոգենաւին։ Ասիկա պուլկար և ռումէն կառավարութիւններուն միջեւ չորս ժամ հեռագրական երկար բանակցութիւններու տեղի տուաւ և վերջապէս Պուլկար իշխանութիւնները զիջում ըրին։ Շոգենաւը Վառնայէն մեկնելէն առաջ Պուլկար իշխանութիւնները յարձակեցան շոգենաւին վրայ որ իր մէջ բազմաթիւ Օսմ. հպատակներ առած էր և կոչարէն պարպեցին բոլոր Օսմանցիներուն ծրարներն ու սնտուկները։ Վերջապէս շոգենաւը կրցաւ մեկնիլ ամսոյս 3ին, ժամը 10,30ին։

⁂ Պուքրէշէն եկած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ռումէն Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց բուռն կերպով բողոքել «Բրինչիբեսա Մարիա»յի միջադէպին առթիւ։

⁂ Պուքրէշէն առնուած ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ռումէն կառավարութիւնը հրաման տուաւ «Բրինչիբեսա Մարիա»ի նաւապետին, որպէս զի Քէօսթէնճէ վերադառնայ օսմանցի ճամբորդներով. ռումէն կառավարութիւնը պէտք եղած բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնէ, որպէս զի օսմ. ճամբորդները ապահովութեամբ վերադառնան Թուրքիա։ Հասարակաց կարծիքը և ամբողջ մամուլը մէջ Պուլկարիոյ այս ընթացքը բուռն զայրոյթ առաջ բերաւ։

⁂ Պուքրէշէն կը հեռագրուի թէ երբ ռումէն կառավարութիւնը լսեց «Բրինչիբեսա Մարիա»ի վար դրուիլը, իր Սոֆիայի դեսպանին հրահանգ տուաւ որ բուռն կերպով բողոքէ միջազգային օրէնքին դէմ եղող այս արարքին համար։ Ռումէն դեսպանը հեռագրեց իր կառավարութեան թէ՝ շոգենաւին մէջ Պոլիս երթող Թուրք ճամբորդներ կան որոնք Վառնայէն Քէօսթէնճէ պիտի երթան։ Պուլկար պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ՝ ասիկա Վառնայի նաւահանգստի վերատեսուչին մէկ փութկոտութեան հետեւանքն է։

⁂ Բրինչիբեսա Մարիա երէկ Պոլիս հասաւ միայն օսմանցի երեսունի չափ ճամբորդներով։

ԴՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ԴԻՄՈՒՄԸ

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք որ Պոլսոյ մեծ Պետութեանց դեսպանները խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն և վերջին անգամ ըլլալով հաւաքական դիմում մը պիտի ընեն Բ. Դրան մօտ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԶՕՐՍ ՆՈՐ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐԸ

Աթէնքէն կը հեռագրուի թէ Հելլէն կառավարութեան կողմէ Արժանթինէն գնուած չորս թորփիլահալածները անկէ մեկնած են ամսոյս 2ին, Հելլէն դրօշակով զարդարուած։ Յիշեալ թորփիլահալածները ընդունեցին Հելլէն նաւաստիներ և նոր զէնքեր, որոնք բերուած էին «Մաքեդոնիա» Հելլէն փոխադրանաւով։

ՀԵԼԼԷՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒԱԾ ԾԱՆՈՒՑԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս գրած էինք, Աթէնքի օսմ. դեսպանը մերժած էր Հելլէն կառավարութեան կողմէ տրուած այն ծանուցագիրը որ Մաքեդոնիոյ համար կարգ մը ծայրայեղ պահանջումներ կը ներկայացնէր և որուն նմանօրինակ ուրիշ ծանուցագիրներ տրուած էին նաեւ պուլկար և սերպ դեսպաններու կողմէ։ Այս մերժման պատճառով Հելլէն վարչապետը Մ. Վէնիզէլոս օսմ. Արտաքին գործոց նախարարին հեռագրով գրեց և բողոքեց էր թէ տրուած ծանուցագիրը չէ ընդունուած օսմ. դեսպանին կողմէ։ Արտաքին գործոց Նախարարը յայտնած էր թէ նոյն ծանուցագիրը նոյն է Պուլկարիոյ և Սերպիոյ կողմէ տրուած ծանուցագիրներուն հետ, յայտնի է իրեն արդէն անոր պարունակութիւնը և այդ առթիւ ծանուցագիր մը չկրնար ընդունիլ։ Աւելի վերջ Աթէնքէն Պոլսոյ Հելլէն դեսպանը նոր հրահանգ առած ըլլալով Ա. Թարգմանը ղրկեց Նորատունկեան էֆ.ի մօտ։ Թարգմանը յայտնեց նախարարին թէ Հելլէն կառավարութիւնը նկատի առնելով որ օսմ. կառավարութիւնը կը մերժէ ընդունիլ այդ ծանուցագիրը, անտեղեակ չէ պարունակութեան, օսմ. կառավարութեան կողմէ ընդունուած կը նկատէ զայն և կը սպասէ որ պատասխան մը տրուի իրեն։ Նորատունկեան էֆ. ալ ըսած էր որ այդ պատասխան մը տալ և պաշտօնական պատասխանով մը ճամբած էր թարգմանը։ Այս պատճառով երէկ առաւօտ Հելլէն դեսպան Մ. Կրիպարիս Նորատունկեան էֆ.ի բնակարանը երթալով ուղիղ այդ պատասխան մը առաւ։ Նախարարը յայտարարեց թէ այսօրուան Նախարարաց Խորհուրդը այս մասին պիտի խորհրդակցի և որոշում մը պիտի տայ։

Բ. ԴՈՒՌԸ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

Երէկ Նախարարաց Խորհուրդը Բ. Դրան մէջ նիստ գումարելով մանրամասնօրէն զբաղեցաւ Հելլէն կառավարութեան հանդէպ օսմ. կառավարութեան հետեւելիք ընթացքը ճշդելու հարցով։ Կը տեղեկանանք թէ Նախարարաց Խորհուրդը որոշած է անխախտ մնալ իր որոշման վրայ և մերժել տրուած ծանուցագիրը ընդունիլ։ Ցետոյ նկատի առնելով Կրետացի երեսփոխաններու Հելլէն խորհրդարանը ընդունելուն հարցը, որոշած է այսօր իսկ վերջնագիր մը ներկայացնել Հելլէն կառավարութեան, հրաւիրելով որ անմիջապէս իրեն ապահովութիւն տայ թէ ետ պիտի կենայ այդ արարքէն, հակառակ պարագային սպառնալով բացի յարաբերութեանց խզումէն՝ պատերազմ հռչակել։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ԱՅՍՕՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՍԿՍԻ

Բերայի քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հաստատուէր թէ Յունաստանի հետ ալ այսօր պատերազմը պիտի սկսի։

ՕՍՄ. ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՌԱՋԱՆԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Երէկ առաւօտեան դէմ հասած հեռագիր մը քաղելով գրած էինք թէ Պուլկարիա և Սերպիա պատերազմի սկսած են Թուրքիոյ դէմ և թէ կռիւները սկսած են արդէն։ Երէկ այս յարձակմանց մասին պաշտօնական իշխանութեան հասած հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ, առջի գիշեր սկսուած պատերազմը, Պուլկարիոյ Գիւմիւլճինէի սահմանագլխին վրայ իր ամենամեծ սաստկութեամբ շարունակուելով Օսմ. զինուորները հերոսական ընդդիմութիւն մը ցոյց տուած են։ Պուլկար բանակը սկսած է նահանջել և օսմ. զինուորները բաւական յառաջացած են պուլկարական սահմանէն ներս։

⁂ Նոյնպէս օսմ. զինուորները սկսած են յարձակիլ պուլկարական սահմանագլխի Թէմրաշի գիւղերուն վրայ և կռիւները կը շարունակուին կատաղի կերպով։

ԳԱՐԱՏԱՂՑԻՆԵՐԸ 500 ԿՈՐՈՒՍՏ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ

Ներքին գործոց նախարարութեան հասած պաշտօնական հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ, Գրանիայի (Գարատաղ) ճակատամարտը վերջացած է օսմ. զինուորներու փառաւոր յաղթութեամբ։ Սեւ Լեռնցիները քշուած են իրենց սահմանէն ներս։ Այս կռիւին մէջ բացի հազարապետ Սատրէտտինէն ալ մեռած են 15 օսմ. զինուորներ 3 սպայ և վեց զինուոր ալ վիրաւոր ունին։ Իսկ Գարատաղցիք 500է աւելի զոհեր ունեցած են։

⁂ Կուսինեայի հիւսիսային կողմը Դաղրաքի գիւղը գրաւող օսմ. զինուորական ուժերը կը շարունակեն կռիւները և Գարատաղի Փոլիցէի կողմը պատերազմը իր անհուն սաստկութեամբ կը շարունակուի։ Օսմ. զինուորները գրաւած են մէկ թնդանօթ և շատ մը ռազմամթերք։

ՎԱՌՆԱՅԻ ԵՒ ՊՈՒՐԿԱԶԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Երէկ գիշեր կը հաստատուէր թէ օսմ. մարտանաւեր ռմբակոծած են Վառնան Պուրկազը, սակայն մինչեւ թերթիս մեքենայ մտնելը մանրամասնութիւնները կարելի չեղաւ ստանալ։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԵՒ ՍԵՐՊ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ

ԱՅՍՕՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ ՊՈԼԻՍԷՆ

Երէկ առաւօտ Պուլկար դեսպան Մ. Սարաֆօֆ և սերպիական դեսպանատան Ա. գործակատարը Արտաքին գործոց նախարար Նորատունկեան էֆ.ի բնակարանը երթալով յայտարարած են թէ իրենց ստացած հրամանին համաձայն այսօր կը մեկնին Պոլսէն։ Նորատունկեան էֆ. պուլկար դեսպանին յայտարարած է թէ, այսպէս ընել պէտք էր և օսմ. կառավարութիւնը իր պարտականութիւնը միայն կատարեց։

⁂ Երէկ կէս օրին պուլկար և սերպիական դեսպանատուներու զինանշանները վար առնուեցան։

⁂ Պուլկարիոյ և Սերպիոյ դեսպանները իրենց անցագիրները առնելէ յետոյ երէկ հելլէն դեսպանատունը երթալով հրաժեշտ տուին Մ. Կրիպարիսի։ Մինչեւ երէկ իրիկուն հելլէն դեսպանը հրաման չէր ստացած դեռ մեկնելու համար։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ ԷՖ.Ի ՄՕՏ

Ռումանական դեսպանը երէկ Նորատունկեան էֆ.ի բնակարանը երթալով, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Արտաքին գործոց նախարարին հետ։

ՀԵԼԼԷՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ ՄԵԿՆԵԼՈՒ

Կը տեղեկանանք թէ Նախարարաց Խորհրդոյ կողմէ երէկ գիշեր տրուած որոշման մը համաձայն այսօր Արտաքին գործոց նախարարութեան մասնաւոր դիւանի պետ Խալիլ պէյ Մ. Կրիպարիսի պիտի ներկայացնէ զեկուցագիր մը, որով կը հրաւիրուի դեսպանը մեկնիլ Պոլսէն, ճիշդ ինչպէս որ եղաւ պուլկար և սերպիական դեսպաններուն։

120,000 ԶՕՐՔ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽԻՆ ՎՐԱՅ

Սոֆիայէն մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութեան մը նայելով Պուլկար բանակը աւարտած է իր պատրաստութիւնները։ Պուլկարիա 120,000 զօրք համախմբած է սահմանագլխին վրայ։

ՍԵՐՊԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԴԷՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԿԸ ԾԱՆՈՒՑՈՒԻ ՕՍՄ. ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

Արտաքին գործոց նախարարութիւնը երէկ շրջաբերական հեռագիրներ ղրկելով բոլոր օսմ. դեսպաններուն ծանուցած է թէ պատերազմ հռչակուած է Պուլկարիոյ և Սերպիոյ դէմ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բարիզէն հետեւեալը կը հեռագրուի 17 Հոկտ. թուակ.—Ժուռնալի Սոֆիայի թղթակիցը կը գրէ թէ թագաւորին յայտարարութիւնը, ծանուցանելով դիւանագիտական խզումը, պատերազմին պատասխանատուութիւնը պիտի նետէ Թուրքիոյ վրայ։ Յայտարարութիւնը պիտի ըսէ թէ Պուլկարիա ամէն ինչ ըրած է Թուրքիոյ հետ բարեկամ յարաբերութիւնները պահպանելու համար և թէ իր ջանքերը չյաջողեցան Պոլսոյ մէջ։ Օսմ. Բանակին շարժման մէջ դրուիլը արդէն կը յայտնէ թէ Թուրքիա բարեացակամութիւն չունի։ Պուլկարները զէնք կ'առնեն, որպէս զի Թուրքիոյ քրիստոնեաները փրկեն և ազատութիւն տան անոնց։

ՖՐԱՆՍ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Բարիզէն կը հեռագրուի թէ վեց զրահաւորներ դէպի Թուլոն ճամբայ ելան, որպէս զի Ֆրանս. նաւատորմը համախմբուի Միջերկրականի մէջ։

ՀԵԼԼԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրուի թէ Հելլէնական խորհրդարանը առանց վիճաբանութեան քուէարկեց կառավարութեան բոլոր օրինագիծերը։

ՍԵՐՊ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ՊԵՏԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Պելկրատէն կը հեռագրուի թէ Սերպ սպայակոյտին նախագահ զօրավար Պութնիք սահմանագլուխ մեկնած է գործերը վարելու համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍ ԿԱՅ

Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ տակաւին յոյս կայ որ Յունաստան ետ կենայ պատերազմելէ և կ'ըսուի թէ վերջին օրերս Յունաստան Թուրքիոյ հանդէպ աւելի խաղաղ ընթացքի մը հետեւիլ սկսած է, խուսափելով Թուրքիոյ խոցոտ վարմունքէն։ Թուրք-հելլէն համաձայնութիւն մը անկարելի չի նկատուիր սակայն։

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՈՑՈՒԻ՞Ն ՆՈՐԷՆ

Բեթերսպուրկէն կը հեռագրուի 17 հոկտ. թուակ.— Ռուսական նախարարութեան մէջ առեւտրականները և նաւատորմերու ներկայացուցիչները ունեցան համագումար մը, ուր Արտաքին գործոց նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ոչ մէկ պատճառ կայ որ վախ զգալ պէտք է նաւերու անցքին Տարտանէլի նեղուցը փակուելէն։ Նոյնիսկ եթէ բանակին պատերազմի կողմերու զօրքը կրակ շարունակեր, անոնց մէջ գտնուող ռուսական ապրանքները չպիտի կրնան գրաւուիլ։ Արտաքին գործոց նախարարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է հարաւային Ռուսիոյ ցորենը պաշտպանելու համար։

ՍՈՖԻԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՕՍՄ. ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Պելկրատէն հետեւեալը կը հեռագրուի 16 Հոկտ. թուակ.— Օսմ. դեսպան Ալի Ֆուատ պէյ իր անցագիրը առաւ և երկուշաբթի ժամը 6ին սերպ մայրաքաղաքը թողուց օսմ. դեսպանատան ամբողջ պաշտօնէութեան հետ, Սէմլինի և Ռումանիոյ ճամբով Պոլիս երթալու համար։ Կայարանին մէջ իրեն ողջերթ մաղթեցին բոլոր մեծ պետութեանց դեսպանները, որոնց մէջ էին Աւստրիոյ, Ռուսիոյ, ինչպէս նաեւ Ռումանիոյ դեսպանները։ Օսմ. հպատակները գերման դեսպանին պաշտպանութեան տակ դրուեցան.

⁂ Սոֆիայէն եկած հեռագիր մըն ալ կը ծանուցանէ օսմ. դեսպանատան ամբողջ պաշտօնէութեան մեկնումը Պուքրէշ-Քէօսթէնճէի ճամբով։ Սոֆիայի մէջ միայն հիւպատոս մը և քարտուղար մը կը մնայ գործերը վարելու համար։

⁂ Աթէնքէն եկած հեռագիր մըն ալ կ'ըսէ թէ Մուխթար պէյ հրաման ստացած է մեկնելու։

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Հռոմէն հետեւեալը կը հեռագրուի Հոկտ. 16 թուակ.— «Թրիպունա»յի բաժին նայելով Սուլթանական Ֆէրման մը Լիպիոյ (Տրիպոլիս և Պենկազի) բնակիչներուն պիտի տայ ամենալայն ինքնավարութիւն մը։ Սուլթանը Լիպիոյ մէջ բնակող Թուրքերուն շահերը պաշտպանելու համար պիտի անուանէ ներկայացուցիչ մը, որ Ճօռնալէ տ'Իթալիայի նայելով Շէյխ-ուլ-իսլամին փոխանորդը պիտի ըլլայ և որուն թոշակը պիտի վճարուի Իտալիոյ կողմէ և պիտի բնակի Տրիպոլսոյ քաղաքին մէջ։ Կրօնական պաշտօնեաները պիտի անուանուին Շէյխ-ուլ-Իսլամին կողմէ։ Այս ֆէրմանին հրատարակուելէն ետք, Իտալիոյ կառավարութիւնը եւս պիտի հրատարակէ թագաւորական հրովարտակ մը և ներում պիտի շնորհէ Իտալացիներուն դէմ զէնք առած բոլոր Արաբներուն։ Սուլթանը կղզիներու բնակիչներուն ընդհանուր ներում պիտի շնորհէ և բարեկարգութիւններ ներմուծելու համար լայն երաշխաւորութիւններ պիտի տայ։ Ցետոյ պիտի կնքուի խաղաղութեան դաշնագիրը որ երկու մասերէ բաղկացած փաստաթուղթ մը պիտի ըլլայ։ Կղզիներուն պարպումը տեղի պիտի ունենայ Լիպիայէն օսմ. զինուորներուն քաշուելէն ետք։ Թուրքիա զէնքի մաքսանենգութիւնը պիտի արգիլէ Իտալիոյ դէմ։ Իսկ Իտալիա Լիպիոյ մէջ հանր. պարտուց հասոյթները իրեն պիտի թողու։ Աւելի ետքը առեւտրական դաշնագիր մը պիտի կնքուի։

⁂ Հռոմէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ռուսիա կառավարապէս ճանչցած է Իտալիոյ վեհապետութիւնը Լիպիոյ վրայ։

ՕՍՄ. ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՎՐԱՅ ԿԸ ԴՆԵՆ

Անգլիայէն հասած հեռագրի մը վրայ երէկ Սակարանին մէջ Օսմ. թղթերը հինգ ֆրանք վրայ դրին։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Այստեղ, Պոլսոյ մէջ, երեք տեսակ պատերազմական վիճակ ունեցանք։

Մէկը այն՝ որ ամբողջ երեսուն տարի տեւեց Ապտիւլ-Համիտի շրջանին, առանց պաշտօնապէս հռչակուած ըլլալու, ընդհակառակն միայն գոյութիւն ունենալով և հասնելով մինչեւ յրէշային համեմատութիւններու։ Բռնապետ հերքակալում, բանտարկութիւն, աքսոր առանց դատաստանի, մահ, բռնակալութիւն, թղթակցութեան, գիրի, խօսքի և ամէն տարրական իրաւունքներու բռնաբարում, թալան, կեղեքում և սպառնալիքի համեմատ ալ ապահովութեան ու հասարակաց չարիք։ Բայց այդ պատերազմական վիճակ չէր խնդրուէր, այլ բռնաբարումի վիճակ։

Երկրորդ պատերազմական վիճակը որ տեսանք, 1909ին հռչակուած պաշտօնական այն վիճակն էր, որ երեքուկէս տարիէն աւելի տեւեց և որ եթէ ջարդերու առջեւ չառաւ, գէթ Պոլսոյ ու Ատանայի մեծ ու պզտիկ կառավարութիւններէն ծագում առաւ։ Արդարութեան ու Սահմանադրական պետութիւնը կրող վարչութիւն մը հրատարակած այդ պատերազմական վիճակին մէջ ալ, ոչ նուազ գոյութիւն ունեցան, բռնութիւն, կեղեքում, զրկանք, կամայականութիւն, անիրաւութիւն առատօրէն։ Յոռի վիճակ մըն ալ այս էր, թէեւ պաշտօնապէս պաշտպանման վիճակ։

Այս անգամ, պատերազմի հռչակման հետ ունեցանք նոր պաշարման վիճակ մը, որ անհրաժեշտութիւն մըն էր ինքնին և իրեն նպատակ ունէր, ան խուովայոյզ շրջանին, կարգ ու կանոնը պահել երկրին մէջ, առանց ոչ ոքի իրաւունքներուն դպչելու։ Հետեւաբար, հակառակ իր բոլոր անպատեհութիւններուն, բարի նպատակ մը ունի ան և օգտակար գործունէութիւն մըն ալ պիտի ունենայ, ըստ ամենայն հաւանականութեան։

Այն պատերազմական վիճակը, որուն մասին են կ'ուզեմ խօսիլ, ասոնցմէ ոչ մէկն է։ Ճշգրիտ պատերազմի վիճակն է ան, որ ուշ գրաւած ու գիտակցութեան առարկայ եղած է այսօր։

Անօրինակ վիճակ մըն է ան, գէթ ինծի համար, որ վերջին Ռուսօ-Թուրք պատերազմին երեք-չորս տարու մանուկ մըն էի, և հետեւաբար բան մը չեմ յիշեր այն ատենի պատերազմական եռանդէն, անկէ ունեցած պատմութիւններէն, մանաւանդ անցքերէն և ամէն տեսակ տպաւորութիւններէն։ Իրաւ է որ Հելլենական պատերազմ մըն ալ ունեցանք անկէ վերջը, որ սակայն, ոչ մէկ աչքառու փոփոխութիւն տեսանք, գէթ հոս, Պոլսոյ մէջ, բացի յաղթութեան լուրեր աւետող լրագրական յաւելուածներէ։ Մէկ մըն ալ, նորութիւն ըլլալով, երեւան եկաւ Հելլենական պատերազմի չքանշանը, զոր յօժարեցան իրենց կուրծքին վրայ փակցնելու պատերազմի գացող ու չի գացող գրեթէ բոլոր Թուրքերը որ փոխարէնը տալով, շնորհիւ Ապտիւլ Համիտի նորօրինակ հաւատարմութեան և տառապական բոլոր իր մարդիկը փառաւորելու ու փառասիրելու տենչանքին։

Հիմա, Պոլսոյ զինագործութիւնը բոլորովին տարբեր բան մըն է։ Անօրինակ եռանդ մը, ոգեւորութիւն մը, շարժում մը ամենէն յետին թաղերուն մէջ իսկ։ Երիտասարդներ են որ կը պատրաստուին, մայրեր որ կուլան, զինուորներ որ կ'ընթանան, պաշտօնատարներ որ կ'աշխատին, ուսանողներ որ կը ծափահարեն, և յետին տանիկը որ անկիւն մը քաշուած, ակնոցը քթին, վերջին լուրերը կը քաղէ օրաթերթերէն։

Ուր որ հրապարակ մը կայ, այնտեղ ձիեր, եզներ, գոմէշներ կան, բեռնակառքերու հետ խառնիխուռն։ Ընտիր, գեղեցիկ, վեհ, բարձրագլուխ ձիեր, որոնք անհամբերօրէն կը վրնջեն, իրենց կենդանի բնազդը հասկնալով արդեօք, որ իրենք ալ կոչուած են իրենց մասնակցութիւնը բերելու հայրենիքի պաշտպանութեան գործին։ Եզներ, ամեհի ու քաջարի կենդանիներ, որ երկար տարին անհասաններուն քաղաքներուն ու բարեկեցութեան ծառայելէ յետոյ, հիմա կ'երթան զինագործութեան գնդակի մը որ կ'ուղղէ իրենց ճակատին, կած ուժին մը որ կը մնայ իրենց որովայնին մէջ։ Ջիերու խոյատրքէն համախմբումին շուրջը սեւ գոյնի մը կը կազմեն գետինը ասդին անդին ընկողմանած անհամար գոմէշներ, որոնք հանդարտ, հանդարտիկ, փիլիսոփայ նայուածքով մը անշարժացած, յառած կը մնան հեռաւոր հորիզոնի մը, ուր գուցէ թնդանօթները կը գոռան հիմա, և կամ աչքերնին փակած, կը ծամեն, կը ծամծմեն իրենց թմբիրին ու անուրջին։

Երիտասարդ սպաներ, սուր, ատրճանակ, դիտակ, կուրս, և ուրիշ անհրաժեշտ առարկաներ կախած՝ ուսերնուն ու մէջքերնուն, կը փութան, կ'անցնին, կ'երթան ու կ'երթան։ Ուրե՛նք բախտը պիտի ունենան վերադառնալու արդեօք, կրկին տեսնելու ու վայելելու իրենց անդադրանելի Տէր-Սաադէթը, կրկին տեսնալ ու սղջագուրելու իրենց ծնողքներուն, իրենց քոյրերուն, կիներուն, սիրուհիներուն, զաւակներուն, իրենց հոգիին հոգիներուն հետ։ Ա՜հ, մանաւանդ սա անդեւ ու անմոռանալի կարծեները, որ այս տարտամ շրջանառութեան եղան զինուորական Ակադեմիին, վարժարանին ամէն հոգիէ տաքերնին զարդ դրած, անա կը խայծեան հնացին մէջ և կ'առնեն կրակին մկրտութիւնը։ Ի՛նչ բախտաւորութիւն, զինուորական ազգի մը ճենճեր զաւակներուն համար։ Ամէնքն ալ կը վազեն հաւասար եռանդով ու մաղուածն ազնուադիրներով։ Դիպուածը խուլ է ու վերադարձի արդեօք, անոնց ամէն մէկին։ Մէկը պիտի իյնայ առաջին քայլին, ուրիշ մը աւելի վերջը, իր առարկային ու փառքին հետ հողերուն վրայ, մինչ ան մնայ պիտի հասնի զօրավարութեան, հրամանատարութեան, նախարարութեան, իր խաչային, ամէնուն խաչային։

Մեծ պողոտայէն, անվերջանալի շարքեր են հրետաններու, որոնք առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կ'անցնին ու կ'երթան դէպի սաւանդաշտ, օրերէ, օրերէ ի վեր։ Թնդանօթի ամէն մէկ սայլի լծակցուած հանդէս ու փառահեղ ձիեր են լծուած, որոնք կ'առաջանան խաղաղով, առասանով։ Ուրիշ պողոտայ մը, զինուորական զօր երթեւեկութիւն մըն է որ կը հոսի, իր եռանդէն ընդհարչ վարելով փողոտապաշ կոյ ու երկրայոյ սաբլիներով անհամար շարքեր, որոնք սրտէն առաջ առաջացող ամէնի ու անվերջանալի վիշապ մը կը ձեւանան, շողշողուն զէնքերով հագուած։ Յետոյ այր ու ձին, սպառազինուած, հրացանները ուսին, ակցերը ձեռքին, գետինները զարկելով ու ցցելով, շարաշարաձայն կ'անցնին, կ'երթան ու կ'երթան։ Անոնց ուրիշ տարանցութիւններ բեռնակառքերու, որոնք վրաններ, անօթեղէն, զէնքեր, ռազմամթերք և ամէն տեսակ առարկաներ կը տանին բանակին ետեւէն։

Կ'երթան, կ'երթան և անոնց նորեր կը հասնին։

Երկաթուղիները, Անատոլուի ու Ռումելիի երկու կողմերուն վրայ, կեցուածքը պէտ կը շարժին. զոյգ վագոնաշարներ կը վազեն, կը քաշեն անհամար վակոններ, լեցուն զինուորներով, մեծ ու պզտիկ, հին ու նոր, որոնք կ'երգեն ազգային սրբազան եղանակներ, կ'ալալակեն զինուոր գինուորող ու բարեւող ժողովուրդներուն ի տես, թաշկինակներ կը շարժեն իրենց ի պատիւ ծափահարող դրօշակներուն ի պատասխան։ Թշնամական, յաղթութեան ծնծղաներէն բաժնուած ցասումն, վերադարձի յոյսերու, խանդավառութեան ու կարօտի պատգամներ ամէնքն ալ։ Կարօտ գիւղին, իր արտականին, իր այգիին, իր ընտանիքին ու անոր մէջ մնացած իր պատուական կենդանիներուն։

Հիմա կը հասկնանք թէ ինչ բան է զինուորական ազգ բացատրութիւնը. հիմա կ'ըմբռնենք թէ ի՛նչ բան է կուսակրօնութիւնը, կրակի վարժութիւնը, մահուան արհամարհանքը։ Բայց մանաւանդ, ինչ որ ամենէն աւելի անմոռանալի, ազդեցիկ, հիանալի է ինծի համար, Թուրք ազգի զինուորին առաջնայնութիւնն է պատերազմի սա վիճակին մէջ. հոն՝ կանգ և Եսակալին երկայն մը գիծ կազմող, ուղղուելու Մաքեդոնիոյ խուժաններուն, որոնց մէջ կը ծանուցանէ թէ վաղն իսկ ՆԵՆԿ կ'երթայ. անդին՝ կ'երթայ յաղթո-կայ սափրիչ մը ածիլուելու, մանր մանր առարկաներ կը գնէ, պաղ ճերմակ մը կուլ կուտայ և կը փութայ զօրանոց, անկէ ալ սահմանագլուխ, ինչպէս թերեւս մենք չենք փութար օդափոխութեան դէպի Վասփոր կամ Կղզիներն Իշխանաց։ Մարդը կը մնայ երկրային ամէն բարիք, քիչ կամ շատ, զոր ունէր և կամ կ'երազէր, հրացանը կը զարկէ ուսին, ինքնիրենը գէթ մնացած մը բանալով։

Եա՛ ճաշեր։

Հիմա գիշեր է։ Ջեռ գիշեր ի՛նչ անդորրութիւն մը կայ մեր փողոցները, մինչեւ առտու։ Շոգեկառքերը կը սուլեն։ Զինուորները կ'սպասեն երկաթուղիներուն, որոնք կուգան հեռաւոր, հեռաւորներէն, կուգան երկարատեւ սուլերով, մեծաղաղակ թաւալելով գիշերուան լռութեան մէջ ու խուլ արտասուքի մը արձագանգը խառնելով միօրինակ աղմուկի իրենց սուր սուլումին։

Զվարթ նորակառոյց մահիկը կ'իջնէ երկնից բարձունքէն և կ'մայի, կը ցնդայ հեռուներու այն անդորրային պատրաստութիւններու ի տես, որոնք իր խորհրդանշանին ու կրօնքին պաշտպանութեամբ կը նուիրուին։

Եւ ամբողջ Վասփոր, ամբողջ Մարմարան, բոլորովին մայրաքաղաքը ու բովանդակ շրջանքը որ կը շրջապատէ Երջանկութեան-Սեմը, անգամ մըն ալ խորտակելու թրթռայ Անհունին մէջ կախուած ու շողշողացող ամենէն Մահիկին ժպիտին տակ։

ԶԻՔԹԻ ՍԱՐԱՖ

ԾՐԱԳԻՐ
ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՀԱՅՈՑ ԻՐԵՐԱԾԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ(*)

Այս խորհուրդները կը հանրատենք այսօր՝ ցոյց տալու համար, որ այսպիսի գործուն և ընդհանրական կազմակերպութիւն մը իր բոլոր կողմերով, իր բոլոր ձեւերով ու բաժանումներով, պէտք է իր խոհական նշանակութեամբ գրաւէ Հայ ազգին ուշադրութիւնը՝ իր նորանոր ձեռնարկութիւններուն և կազմակերպութիւններուն շուրջ։ Շիտակ չէ 1600 տարուան Հայ ազգային հաստատութիւն մը, որ ամենէն յետին գիւղին մէջ կը պահէ իր գոյութիւնը, մէկիկ գնել հնատարական ընկերակցութիւն մը կամ գրչի հարուածով մը, ո՛չ միայն այն պատճառով որ Հայ ազգային Եկեղեցին այսպէս սխալ հասկցուած կ'ըլլայ, այլ նաեւ ս և է կազմակերպութիւն կամ ձեռնարկ Հայ ազգային Եկեղեցւոյ չափ կարենայ տարածուելու և այս ցրուած ազգին մէջ միութեան նոր և ընդհանուր կապ մը ստեղծելու համար անհրաժեշտ կերպով պէտք են նոյնչափ գարեր, նոյնչափ զօրութիւն, նոյնչափ ատենական և առաքինական հաւատք գործին վրայ, նոյնչափ զոհողութիւններ նիւթական և բարոյական, նոյնչափ մարտիրոսութիւններ, փշութիւններ, նոյնչափ բացարձակ մաքրութիւն և չխաբուսութիւն որքան ունեցած են մեր նախահայրերը։ Որո՞նք ունին այս պատրաստութիւնները, այս առաքելութիւնները մեր մէջ հիմա, ազգին ծառայելու համար։ Շիտակ չէ նաեւ Հայ ազգին անունով և սիրով նորանոր կազմակերպութիւններ ու ձեռնարկութիւններ յաջողցնելու համար մէկդի դնել Հայ ազգային Եկեղեցին ս և է ձեւով։ Ասիկա գաւառանութիւն մըն է ազգին։ Բայց նոր ձեռնարկներն ու կազմակերպութիւնները պէտք է ըլլան Հայ ազգին պատմական կեանքէն ու փորձառութիւններէն, մէջտ յառաջացումը ու զարգացումը, ժամանակի ոգւոյն պահանջները նկատի առնելով։ Օրինակի համար՝ Թուրքիոյ Հայոց ազգային Սահմանադրութիւնը, իբր վերականգնութիւն ազգային կեանքի և գործունէութեան, բղխած է ժամանակին պահանջման համեմատ Հայ ազգային կեանքի պատմութենէն և սովորութենէն։ Կարելի է հիմա բարեփոխել այդ կէս գործականութիւնը մեր ժամանակի պէտքերուն համաձայն, կարելի է նաեւ նոր նոր ընկերութիւններ, միութիւններ, դաշնակցութիւններ կազմել, բայց այս բոլորին կեդրոնը պէտք է ըլլայ Հայ ազգին պատմութիւնը, աւանդութիւնը, և պէտք չէ որ այս նոր պէտքերը, նորութիւնները մասնաւոր ազգային սրտին՝ ազգային կազմակերպութեան կեդրոնին, սրտաշխարհին առնելով բաժանում, կազմալուծում, գերախուսութիւն պիտի ըլլար։ Արեգակնային դրութեան պէս կառնուէր, հաշուուէր կազմակերպական դրութիւն մը պէտք ունի Հայ ազգը։ Ուրիշ ալ նոր աստղեր և նոր գիսաւորներ քննուին, երեւան բերուին, այդ բոլորին յարաբերութիւնները բան արեւին՝ կեդրոնին հետ, անմիջապէս են, և ոչինչ կերպով չի կրնար ըլլալ ընտրութեան մէջ և պէտք չէ որ ըլլայ մեր կազմակերպութիւններուն մէջ ալ։ Ապա թէ ոչ ներդաշնակութիւնը կը խանգարի շարունակ, և ուր որ ներդաշնակութիւն չկայ, հոն մի փնտռէք ո և է կեանք, ո և է արդիւնք։

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ Հայոց իրերածանօթութեան նիւթերը

Առաջադրութեամբս ջանացի պարզել անհատութիւնն ազգային ամէն կարգի կազմակերպութիւններու և ձեռնարկութիւններու համար։

Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հայերը իրարու ծանօթացնելու գաղափարը կազմակերպութեամբ մը կրնայ իրագործուիլ։ Լաւ մտածուած խօսքեր, ճարտարօրէն ճախարակուած ճառեր, սրտի բաղձանքներ և իղձեր գործնական արդիւնք մը չեն տար։ Հայ ազգը հիմա գործ կը պահանջէ, խել գործը, այսինքն ազգին գործը, զուտ ազգային կազմակերպութեամբ մը կարելի է վարել և առաջանալ։

Այսօր չկայ անհատ մը, որ քիչ շատ ծանօթ եղած ըլլայ ընկերական կեանքի պայմաններուն և չհամոզուած կազմակերպութեան պէտքը ս և է ձեռնարկութեան և մանաւանդ ազգային գործերու մէջ։ Կը հետեւցնեմ ուրեմն, որ Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հայերը իրարու ծանօթացնելու համար պէտք է կազմակերպութիւն մը, որ պիտի ըլլայ գործին հիմունքը։

Կազմակերպութիւնը

Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հայերը իրարու ծանօթացնելու համար գործնական, հետեւաբար օգտակար կը համարիմ սա ձեւով կազմակերպութիւն մը։

1. Պոլսոյ մէջ կազմել կեդրոնական ժողով մը, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ Հայոց յարաբերութեան կեդրոնական ժողով անունով։

2. Այս ժողովը պէտք է բաժանորդագրութեամբ դրամական ոյժ մը ունենայ։

3. Այս ժողովը պէտք է ունենայ իր յատուկ թերթը և հետեւաբար իր գործոն աշխատող անդամները, որոնք միայն զբաղելու են այս ժողովին գործերով։

4. Հրատարակուելիք թերթը պէտք է օրկանը ըլլայ ժողովին ձեռնարկութիւններուն և պէտք է մշակէ այն նիւթերը, որոնք Թուրքիոյ Հայոց ազգային և ընկերական բոլոր կեանքը հաւատարմութեամբ կը ցոլացնեն և կը ծանօթացնեն Ռուսիոյ Հայոց։

5. Ժողովը պէտք է զբաղի ստեղծելու գործնական միջոցներ Թուրքիոյ Հայերը ծանօթացնելու Ռուսիոյ Հայոց, զոր օրինակ.

- Ա.) Առեւտրական յարաբերութիւններ,
- Բ.) Ամառնային կայքեր,
- Գ.) Ցուցման եղանակներու մէջ համբարտութիւններ՝ այլ եւ այլ ծրագիրներով,
- Դ.) Հրաւիրել յարմարագոյն անձնաւորութիւններ՝ բանախօսներ, քարոզիչներ։

6. Ժողովը իր թերթէն զատ պէտք է աշխատի տարածելու Թուրքիոյ Հայոց թերթերը Ռուսիոյ Հայոց մէջ, ինչպէս նաեւ ուրիշ հետաքրքրական հրատարակութիւններ։

7. Նոյն կազմակերպութիւնը անհրաժեշտ է նաեւ Թիֆլիսի մէջ, միեւնոյն միջոցներու ստեղծման և միեւնոյն նպատակին համար։ Ամէն ինչ փոխադարձ կերպով։

Ես կը կարծեմ որ դժուար չէ այսպիսի ծրագիր մը գործադրել, այն ալ յաջողութեամբ։

Կազմակերպութեան նկարագիրը

Մեր բացատրած հիմերով կազմակերպութիւն մը՝ Հայ-ազգային նկարագիր միայն կրնայ ունենալ։ Իր միջոցներուն ուղիղ գործադրութեամբ՝ իր նպատակին հասնելու ատեն ո՛չ միայն Հայ ազգին ամբողջութիւնը կը կազմէ իր գործունէութեան կեդրոնը, այլ նաեւ գիտակցութեամբ հաւատարիմ կը մնայ Հայ ազգին պատմութեան, աւանդութեան և փորձառութիւններուն։ Ընկերվարական, աշխարհաքաղաքացիական ձգտումներ չունի ան, ընդհակառակը կ'աշխատի Հայ-ազգային միութեան և գոյութեան բոլոր կապերը ամրացնել և ամրացնել և Հայ ազգը այդ կերպով հասցնել մեր ապրած ժամանակին լուսաւորութեան և յառաջդիմութեան։

Եւ որովհետեւ Հայ ազգը քրիստոնեայ է և քրիստոնէական առաքինութիւններ կամ յարատեւութիւններ ազգային կեանքի, ազգային գոյութեան մասին տարրեր ընդունուեր յատուկ բերած են իր մէջ — մենք այսօր ուզենք կամ ոչ՝ այս է իրողութիւնը — պէտք է որ այս նոր կազմակերպութիւնը ազգային կեանքի միութեան և գոյութեան գաղափարը այնպէս ամրացնէ և զարգացնէ իր գործունէութեան մէջ և այն յատկանիշներու վերաբերութեամբ են, որ առանց սիրոյն իրենց ազգը ազգային մաքուր լեզուով կը, և հաւ գողութեամբ կապուին իրենց Մայր ազգին։

Դարձեալ, որովհետեւ Հայ Ազգին մէջ քաղաքական այլ և այլ կուսակցութիւններ կան, ինչ ալ ըլլան անոնց ծրագիրներն ու յատկութիւնները, այս նոր կազմակերպութիւնը իր զուտ ազգային նպատակով ու նկարագրով խոլ պիտի աշխատի որ Հայ ազգին ամբողջական գոյութիւնը պահպանէ չեզոք իր գործունէութեան մէջ։ Այս կազմակերպութիւնն է, որ ազգին կեդրոնական ուժերը պաշտպանելու համար պիտի աշխատի։ Հայ Ազգին հեղինակութիւնը և ներկայացուցչութիւնը իր կեդրոնին մէջ եւ իր կեդրոնով միայն պէտք է արտայայտուին ամէն տեղ և ամէն պարագայի մէջ։

Կազմակերպութեան հետ առնչութիւն ունեցող խնդիրներ

Հայ Ազգը իր գոյութիւնը չէ պահած կայս մը և շատ մը հարստութիւններ ունի, որոնք արուեստի, լեզուի, կրօնքի չափ կարեւոր են, որովհետեւ ասոնց արտայայտութիւններն են։

Այս հարստութիւնները ո՛չ լաւ պահուած են և ոչ ալ լաւ կը պաշտպանուին վտանգներու դէմ։

Այսպէս հայերէն հին ձեռագիրներ, որոնց վրայ դարերու հետքեր և աշխատութիւններ կան, շատ քիչ ու դրուած են։ Ասոնք թանկագին և անսպառ աղբիւրներն են Հայ կեանքի այլազան կողմերուն ուսումնասիրութեան, իրենց բազմազանութեամբ և իրենց յիշատակարաններով։ Իրաւ է որ շատ բան հաւաքուած է, անոնցմէ այսուայլ Հայ վանքերու մէջ, բայց դեռ պատկառելի քանակութիւն մը կայ եկեղեցիներու մէջ, մասնաւորներու ձեռքին տակ, ամէնքն ալ նշանակ ապահովութեան և չհասկցողութեան փճացող հետեւանքներուն։ Այդ բոլորը հարկ է առնել և ապահով պահպանութեան մը ներքեւ առնել։

Հայ ճարտարապետութեան նշխարներուն ուսումնասիրութիւնը և այդ ուսումնասիրութեանց հրատարակութիւնը Հայ ազգին պատմական և արդի կեանքին ամբողջութիւնը պատկերացնելու համար կարեւոր է։ Ասոնց ալ կարելի եղած պաշտպանութիւնը պէտք է զբաղեցնէ կազմակերպութիւնը։

Հայ Ազգը կը չարչարուի իր պանդխտութեամբ այլ և այլ աշխարհներու տակ և այլ և այլ միջավայրներու մէջ։ Շատ աչքառու է Եւրոպական և Ամերիկեան հայ գաղութներու այլասերման արագութիւնը։ Նոյնչափ նկատելի է արտասահմանեան համալսարաններու մէջ ուսանող սերունդին անձնական այլասերութիւնը։ Շատեր, շատեր անոնցմէ, գրեթէ կ'օտարանան և կը կորսուին իրենց ազգին համար, որու անունով և սիրով մեկնած էին իրենց հայրենի յարկերէն, բայց քիչ ետք օտար տարրերու ազդեցութեան տակ մնացած են շատ բան և մոռցած է իրենց խանդավառութիւնը։

Հայ Ազգին լուսաւորութեան և յառաջդիմութեան տեսակէտով շատ կարեւոր է հայ ուսանողութեան այս վիճակը։

Հայ Ազգին կեդրոնական իշխանութիւնը, որ Կաթողիկոսական, Պատրիարքական և Սահմանադրական կազմակերպութիւններու մէջ կ'արտայայտուի, պէտք ունի վերակազմութեան և վերահաստատութեան, զարգացման և համապատասխան աշխատանքի իր մէջ ընդհանրացման։ Հարկ է այս ամէններուն յարաբերութիւնները շահել ուժը կանոնաւորութեամբ մը, և համագործութեան ու համերաշխութեան ծրագրով մը կամ ծրագիրներով գործունէութեան մղել զանոնք, որպէսզի Հայ Ազգը իր խաղաղութեան և իր ամբողջութեան մէջ ուժաւորուի, առողջ կազմուածք մը ունենայ, որպէսզի կարենայ տոկալ և դիմադրել սպառնալու վտանգներուն։

Այս խնդիրները, և դեռ ուրիշներ, օտար պէտք չէ համարուին սոյն կազմակերպութեան ծրագրին որով պիտի իրագործուի Ռուսիոյ և Թուրքիոյ Հայոց իրերածանօթութիւնը։ Այսպիսի կազմակերպութիւն մը իր գործնական և բազմակողմանի գործունէութեամբ միայն կրնայ առաջնորդել հիմնական ծանօթութիւնը և ընտանութիւնը Ազգին երկու ամենամեծ հատուածներուն մէջ։ Ասիկա իրերածանօթութեան հանգամանքը կրնայ ընդարձակել աւելի հեռաւոր շրջաններու մէջ ալ։ Այո՛ այսպիսի հիմնական, կատարելապէս ազգային կազմակերպութեան մը շնորհիւ կարելի է պահել ազգը իր ամբողջութեան մէջ, իր հաւատքներով, իր հաստատութիւններով և հարստութիւններով, և առնել առաջքը այլասերման և ստորացման կործանիչ հոսանքներուն։

Եզրակացութիւն

Բոլոր անոնք, որ իբր հարազատ զաւակ Հայ Ազգին, կ'ուզեն կազմակերպել առանց անձնական շահախնդրութեան, առանց քաղաքական և ընկերային վտանգաւոր և տարօրինակ ձգտումներու, առանց տարադէպ պատումներու Հայուն բարոյական և նիւթական ոյժերուն, բոլոր այնպիսիները որոնք Ազգին բացարձակ ծառայութիւնը, ամբողջութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն պէտք է որ տանին չկորսնցնեն և կազմակերպեն վերի բացատրուած խորհուրդներու և առաջարկուած ծրագրի հիման վրայ։

Մենք ձեռքին վրայ չծանրացանք. սկզբունքները պարզեցինք ու չէզոքեցինք և առաջարկեցինք ծրագրի մը տարրերը։

Իսկ սկզբունքը որուն վրայ խօսեցանք, անոնցմէ չէ որոնց գործադրութիւնը կրնայ յետաձգուիլ։

ԵՍԱԳԵԱՆ ՏԻՐԱՅՐԵԱՆ

1912 Ապրիլ 22, Անկիւրիա

(*) Տես. երէկի թիւէն և վերջ։

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՄԸ

Ճարտար հանդուգնեալ Միքասայրին բժշկապետ նոր գրութեան մը մէջ կը գանգատի. Անէն առաւ քանի մը հազար հեռագիր և նամակ կ'առնեմ, որոնց ամենուն ալ իմաստը սա է. «Ե՛րբ հարաքիրի (անձնասպանութիւն) պիտի ընես։ Թօքիոյի մէջ խնդրագիր մը կը պատրաստեն, որուն տակ 48,000 հոգի ստորագրած են։ Այդ խնդրագրով կը պահանջուի որ հանգուցեալ Մութսու-Հիթօ կայսեր բժիշկը հարաքիրի ընէ, այսինքն փորը ճեղքելով թուրի մը միջոցաւ, անձնասպան ըլլայ։ Բժիշկին տան առջեւ ցուցարարներու խումբեր կ'անցնին երգելով. «Հարաքիրի՛, հարաքիրի՛»։ Սակայն բժիշկը չուզեր զոհուիլ Նոկիի օրինակին հետեւելով անձնասպան ըլլալ։ Ան կը յայտարարէ թէ ճշմարիտ արիութիւնը կը կայանայ նախապաշարումներու դէմ պայքարելուն մէջ։ Զուզեր հարաքիրի ընել, որովհետեւ իր ոգին կը հակառակի։ Բուն արիութիւնն է քաղաքակիրթական արիութիւնը։ Ճարտոնդի բժիշկին պաշտօնակիցներն ալ համակարծիք են, թէ ո՛չ ո՛ք պիտի երկար վերջը, եթէ բժիշկները սա սպառնալիքին ներքեւ գտնուէին. «բուժէ՛ կամ մահ»։ Արդեօք Պարսից արքունիքին մէջ ալ նոյն սովորութիւնը կա՞ր։ Երբ Շահը մեռնէր, բժշկապետը ցեցի պատժին կ'ենթարկուէր։

ԹԵՐԹՕՆ «ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի — 5 —

ՍԻՐՈՅ ՋՈՀԸ

ՎԱՏ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ

Կոմսը խոր զարմանքի մատնուեցաւ, իր առջեւ տեսնելով քուզինը, որուն այտերը մահադեղին գունած էին, աչքերը իրենց ակնակապիճներէն դուրս ելած և արտասուքները գանգատոտ։

— Ամէլիա, ի՛նչ կ'ուզես, գոչեց Կասթօն աւելի զայրացած քան թէ կարեկից չեղաւ։ Ա՛ս ի՛նչ կերպարանք է։ Հիւա՞նդ ես։

— Ո՛չ, մինչեւ պատասխանեմ նախապատիւ ձայնով։ Բայց հետ խօսելիք ունիմ։

— Ի՛նչ, ա՛յդ հանկարծակի չեզոք, ու ա՛յս ժամուն...։ Եթէ երկար հոս գտնեն քեզ, սպասաւորներս վաճառք պիտի մտանեն։

— Ի՛նչ կ'ըլլայ։ Գիւղին մէջ շատոնց գիտեն որ ո՛չ միայն քուզինդ եմ, այլ և... քու հարսնացուդ։

— Բայց Ամէլիա, չեմ հասկնար միտքդ...։ Ի՞նչ կայ։

— Կասթօն, ե՞րբ պիտի ամուսնանաս ինծի հետ, յարեց Ամէլիա հեշտախօսութեամբ, դող ձայնով և զարհուրելի նայուածք մը յառելով կոմսին վրայ։

Զարհուրանօք զարնուած և շատ վրդովուած, Կասթօն հեգնական ծիծաղով մը պատասխանեց.

— Սիրելիս, այս պահուս զիս քաղաքապետարանը առաջնորդել կ'ուզես։

— Ժամադրութեան միջոցներու պէտք չկայ, գոչեց Ամէլիա, վիրաւորուած զգացումով ինքզինքը։ Լաւ գիտես թէ այն ատեն միայն պիտի հանդարտիմ, երբ պատիւս վերադարձնես ինծի։ Կասթօն, կ'աղաչեմ, ըսէ՛ ինծի թէ երբ պիտի ամուսնանաս հետս։

— Ես ալ չեմ գիտեր, պատասխանեց կոմսը բրտօրէն։ Թերեւս բնաւ չպիտի ամուսնանամ անտեղ։

Ձիչ մը ելաւ Ամէլիայի կուրծքէն. ուրիշ մէկը պիտի յուզուէր, ցաւի և յուսահատութեան այդ ձիչը լսելով։ Բայց Կասթօն սրին մէջ թափեց իր սիրտին մախիքը, ուսերը ցնցեց և մեղկօրէն խօսեց.

— Ինծի մօտիկ ըներ չեմ...։ Արդէն, շատ գիշեր այս մը եղար ինծի համար։

Հեծեծութեամբ մը բացուեցաւ մանկամարդ աղջկան զգուանք շրթունքները. յետոյ հասակը ցցեց, ու մեղմ և յամր ձայնով մը ըսաւ.

— Անօգուտ չարագործ մըն ես։ Բայց կը սխալիս, եթէ կը կարծես որ պիտի կարենաս երեսի վրայ ձգել զիս...։ Ասկէ առաջ վերջին զգուշացում մը պիտի ընեմ քեզի։ Կ'աղաչեմ, անկեղծօրէն պատասխանէ ինծի։ Զիս սիրա՛ծ ես արդեօք։

Կասթօն լռեց միայն. բայց մանկամարդ կնոջ այնպէս թուեցաւ որ կոմսը անգութ հաճոյք մը կը գտնէր զինքը չարչարելով։ Ցնցուած Ամէլիա ծնրադրեց և իր մեռցած ձեռքերը դէպ ի Կասթօն երկարելով ու հառաչելով ըսաւ.

— Կասթօն, զիս գիտե՛ս հանեցիր զգեստն ու սիրտս խօսքերով. ինծի սորվեցուցիր թէ ինչ է սէրը, ինչ է զգայնութիւնը...։ Կարեկցութիւն ունեցի՛ր...։ Ըսէ՛ թէ ինծի յափշտակած չես և տակաւին կը սիրես զիս։

— Ո՛չ քէ՛լ, պատասխանեց Կասթօն։ Սիրոյ հաւատարմութեան չեն կրցեր սիրտս։

Հազիւ թէ այդ խօսքը ըրած էր, Կասթօն վախցաւ այն մեծ փոփոխութենէն, որ Ամէլիայի յայտնապէս դիմագծերուն վրայ առաջ եկած էր։

Ոտքի ելաւ մէկ ոստումով. մանկամարդ աղջկան աչքերէն հուր կը ցայտէր, ունքերը կը բռնկուին և ռունգերը կը կծկուէին։ Կասթօնի մօտենալով սարսուռ ձայնով մը ըսաւ.

— Եթէ երբեք այլ եւս չես սիրեր զիս, գէթ վախնալու ես ինծմէ։ Մտիկ ըրէ՛։ Եթէ այսօրուընէ սկսեալ մինչեւ մէկ ամիս ինծի հետ չամուսնանաս, քեզ բանտ նետել պիտի տամ։

Կոմսը ետ քաշուեցաւ և ապշութեամբ նայեցաւ պառաւին։

— Խե՛նթ ես դուն, կակազեց Կասթօն։

— Ո՛չ, իմ բանականութեանս տէրն եմ կատարելապէս։ Ես անդադար ծառայիդ ըսած բոլոր խօսքերդ լսեցի...։ Հիմա ըմբռնե՛։

Կասթօն շանթահար եղած էր։

Երկար ատեն իր զառանցոտ աչքերը Ամէլիայի վրայ յառած մնաց, որ իբր կենդանի պատկեր յուսահատութեան, իր հրաբորբոք նայուածքով կը դիտէր զայն։

Կասթօն հասկցաւ որ համակերպիլէ զատ ուրիշ բան չկար ընելիք։

Բռնազբօսիկ ժպիտ մը արձակելով կեղծաւորաբար, և ձեռքը քուզինին երկարելով, որ ջղային դողով մը կը ցնցուէր.

— Նմանչիկ խենթուկ մըն ես, յարեց կոմսը զգուշօրէն ձայնով մը։ Ի՞նչ պէտք ունէիր հաւատալու, երբ շատոնց է որ իմ պատուոյ խօսքս տուած եմ։ Ո՛չ, սա դէմքդ փոխէ՛ և ցոյց տուր ինծի թէ իրապէս զիս կը սիրես։

Ամէլիայի աչքերը հրաշքով արցունքներով լեցուեցան, բայց գլուխը ցնցեց ան։

— Այդքան մի՛ յանդգնիր, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը։ Զիս կրնաս խաբել անուշ խօսքերով։ Սա վայրկեանէն առաջ անկէ՝ ու գրաւոր խոստում մը տարագրէ, ուր մեր ամուսնութեան թուականը ճշդուած ըլլայ։

Կասթօն ուսերը ցնցեց, բայց նոյն ու ամուսնութեան խոստում մը գրեց։ Յետոյ իր անունով ստորագրեց զայն, Թուղթը Ամէլիայի երկարեց, և հակառակ մանկամարդ աղջկան ցոյց տուած թեթեւ դիմադրութեան, թեւերուն մէջ առաւ։

— Զոր չարաճճի կինս պիտի ըլլաս, ըսաւ կոմսը մեղմաձայն։ Անուշիկ նշանածս, քիչ մը առաջ երեւակայած բոլոր բաներդ տառապած միտքիդ արդիւնքը չէի՞ն միթէ։ Այդպիսի անմիտ խօսքեր շրթունքներուդ վրայ չպիտի գան այլ եւս։

— Երբեք... եթէ դուն կինդ ըլլամ, մրմնջեց Ամէլիա։

Ու սենեակէն դուրս ելաւ դանդաղօրէն։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԳԻՐԿԸ

Այդ իրիկուն Տօքթ. Պէրնիէ ուշեց ինք արթնցնել Թօպիէրը, որպէս զի Մարկրիթ չպատրաստուի երրորդ գիշեր մըն ալ անքուն անցնելու։

Երբ հիւանդապահուհին, հանգչած ու աւելի զուարթացած, սենեակ մտաւ, Տօք. Պէրնիէ գոհունակ երեւոյթ մը ունէր։

— Շատ թեթեւ քուն մը քաշեց դժբախտը, ըսաւ բժիշկը։ Արթնցածէն ի վեր, երեք կաթիլ տուի մեր դեղէն։ Սիրելի զաւակս, մեծ ուշադրութիւն ըրէ՛։ Երեք կաթիլ... ո՛չ աւելի։

— Ամենամեծ ուշադրութիւն պիտի ընեմ, սիրելի տօքթէօր, պատասխանեց Մարկրիթ։

Մանկամարդ աղջիկը կէս ժամէ ի վեր անկողնին մօտ կը գտնուէր, երբ հիւանդը աչքերը բացաւ։ Տարտամ ու անհաստատ նայուածք մը ունէր և այտերուն վրայ մահուան գոյն մը տարածուած էր։ Դժուարութեամբ կը դառնար մէկ կողմէն միւսը, անորոշ բառեր կը մրմնջէր և այլ եւս չէր կրնար այն վերամբարձիչ քանդը քակել, որուն վրայ այնքան յոյս դրած էր բժիշկը։

Մարկրիթ, յամրաբար և զգուշութեամբ, ջուրի գաւաթի մը մէջ երեք կաթիլ դեղ խառնեց։

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, դուռը ճիշդ այդ միջոցին բացուեցաւ. Կասթօն գլուխը ներս մտցուց բացուածքէն ու հոն քաշուեցաւ խաղաղ։ Մարկրիթ հիւանդին ակռաներուն մէջէն կը հոսեցնէր հեղուկը, անկողնին վերեւ կեցած և մտահոգութեամբ մտամոլած։

Վայրկեան մը յետոյ՝ ձիչ մը արձակելով ոտքի ելաւ հիւանդապահուհին։

Անհուն փոփոխութիւն մը առաջ եկած էր Թօպիէրի դէմքին վրայ. հիւանդին գիծերը այլայլեցան, ամբողջ մարմինը ձգտուեցաւ ու թեթեւ փրփուր մը առաջ եկաւ կապտագոյն շրթունքներուն վրայ։

— Ամենակարո՛ղ Աստուած, կը մեռնի, գոչեց Մարկրիթ...։

Այդ ձիչը հարուածէն զգետնուած, որ սիրտը կը ձմլէր, խուլ հեծեծիւն մը արձակեց և գետին ինկաւ նուաղած։

. . . .

Կամ Կասթօն խոհյն իրար անցուց ամբողջ գիւղը։

— Գացէք փնտռեցէք երկրորդ բժիշկը, հրամայեց Կասթօն։ Տօքթ. Պէրնիէ բացակայ է և հիւանդապահուհին մեռած է։ Անիկա պատճառ եղած է այս յանկարծական մահուան։ Աչքերս տեսայ որ դեղ մը կը խառնէր. հիւանդը կում տալէ յետոյ գլխը, իր հոգին աւանդեց...։

Տանը հեծեծանքներու և աղաղակներու մէջ թաղուած էր։ Ամէնքն ալ Աստուծոյ մը պէս կը սիրէին Հօթբոյ կոմսերուն օրինաւոր ժառանգորդը, մինչ Կասթօն բացի Փրանսէն և ոչ մէկուն համակրանքը կը վայելէր։

Երկրորդ բժիշկը, և քանի մը վայրկեան յետոյ, Տօքթ. Պէրնիէ, խորապէս յուզուած, հաստատեցին որ հիւանդը արդէն կաթուածէ մեռած էր։

(Շարունակելի)

«Լուսարձակի թերթօնը» — 28 —

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԻՒՎ՝ ՖԱՆԹՕՄԱՅԻ ԴԷՄ

Գ. — ԼԱՐԻՊՈՒԱՁԻԷՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

— Աղջիկը բացարձակապէս կ'ուզէր երթալ, շարունակեց հիւանդանոցին տնօրէնը: Բոլոր սրահը իրար կ'անցընէր և իրաւամբ կը պնդէր թէ աշխարհի մէջ ո՛ և է իշխանութիւն չի կրնար հիւանդ մը վար դնել հիւանդանոցին մէջ: Հարկ էր վերջացնել, այնպէս չէ՞:

— Արդարեւ այնպէս է, պատասխանեց Ժիւվ:

— Ներքին բժիշկը ներշնչում մը ունեցաւ: Մարդ դրկեց զիս կանչելու համար: Վազեցի եկայ, ամէնքը դուրս հանեցի և տաքարիւն կերպով հանդարտեցուցի, ըսելով թէ ես իր բարեկամն էի, իր բարիքը միայն կ'ուզէի, և թէ իրեն համար բացարձակ անխոհեմութիւն էր դուրս ելլելը, վերջապէս այնքան խօսեցայ որ ինծի տուաւ զինքը այնքան մեծ յուզումի մատնող նամակը, որ՝ ահաւասիկ: Կը խնդրեմ որ հաճիք կարդալ:

Ժիւվ բացաւ պահարանը, զոր իրեն կը ներկայացնէր հիւանդանոցին տնօրէնը և հանեց նամակը, որուն դողդոջուն և ծռմռուկ գիրը կը ցուցնէր թէ գրողը զարգացած մէկը չէր: Ժիւվ հետեւեալ տողերը կարդաց:

«Տուն դարձայ և տեսայ որ հոն չես: Դուն ինծմէ աւելի հիւանդ չես: Ահա թէ ինչ կ'ըսեմ քեզի.— Կա՛մ անմիջապէս մեկնէ հիւանդանոցէն և տուն դարձիր և կամ վաղը, ուրբաթ, այցելութեան ժամուն, երկու գնդակ պիտի ընդունիս մորթիդ մէջ, որպէս զի սորվիս լռութիւն պահել»:

Ժիւվ այս սպառնագիրը կարդալու պահուն չէր կրցած զսպել հաւանութեան շարժումներ:

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, կ'ըսէր, կատարեալ է:

— Ասիկա կատարեա՞լ կը գտնէք, հարցուց տնօրէնը:

— Շատ բացայայտ կը գտնեմ:

— Անցած դարձածը հասկցա՞ք:

— Այո, պարոն... բայց կը խնդրեմ, պատմութիւնիդ շարունակեցէք...

— Աստուած իմ, պատմութիւնս լմննալու վրայ է, անշուշտ կը գուշակէիք թէ այս նամակը կարդալով, Ժօզէֆինէն զիւտառացայ մէկ քանի տեղեկութիւններ այն մարդուն վրայ, որ այդ նամակը գրած է իրեն: Այս մարդը ո՛չ մէկ բանի տաշ ընկերոջ և ամէն բան վտանգող մէկն է: Անիկա ունենալ կը թուի այն չափազանց հպարտութիւնը, որ այս կարգի մարդիկը բոլորովին կ'այլափոխէ. երբ անոնք ուխտած են սպաննել մէկը, կ'սպաննեն, ինչ վտանգներու ալ ենթարկուին այդ սպանութիւնը կատարած ատեն: Ժօզէֆին համոզուած էր որ Լուքար պիտի գայ զինքը սպաննելու համար...:

— Դուք անոր ըսի՞ք թէ բոլոր կանխազգուշութիւնները ձեռք առնուած են:

— Անշուշտ. անոր ըսի թէ հոս, զինուորնի պէս նետս չի մտներ, թէ կանխաւ իմացած ըլլալով, հսկողութիւն կատարել պիտի տամ զինքը անմիջապէս ուղղակի այցելուներուն վրայ: Կրկնեցի թէ իր սիրահարը հաւանաբար զինքը վախցնել ուզած էր, բայց չէր կրնար վնաս մը հասցնել: Մանաւանդ իրեն ըսի որ իր գտնուած վիճակին մէջ, նոյնիսկ ալ անկարելի էր իրեն այդ թշուառականին հրամանին հնազանդիլ....

— Եւ այս ամէնուն ինչ պատասխան տուաւ:

— Ոչինչ, կամ շատ քիչ բան միայն... փոխի տագնապը քիչ մը հանդարտեցնելու պէս, ուժասպառ ինկաւ և խուլ հեծեծանքներով գոհացաւ: Կատարելապէս համոզուեցայ որ անիկա ինքզինքը դատապարտուած կը կարծէր թէ շատ աւելի մեծ վստահութիւն ունէր Լուքարի յանդգնութեան քան իմ խոհեմութեան վրայ և թէ վերջապէս, եթէ մնար, պատճառը այն պիտի ըլլար որ ինք ալ կ'զգար թէ իր տկար վիճակին մէջ բնակարանը վերադառնալը անկարելի էր...:

Ժիւվ, որ տնօրէնին խօսած ժամանակը, իր ամէնէն ժպտուն և գոհ կերպարանքը պահած էր, և խնդաց Ժօզէֆինի սակայն կացութենէն ազդուած չէր թուեր, անգամ մը եւս կը հաւնէր տնօրէնին ընթացքին:

— Իրաւունք ունիք, պարո՛ն, ըսաւ, տխուր բան է հաստատել, բայց Լուքարի նման մարդիկ, այսինքն գողեր, գիտեն ինքզինքնին տիրել տալ՝ աղջիկներու, որոնք կը սնուցանեն զիրենք, և անոնցմէ զատ այլ եւս ո՛չ մէկուն վստահութիւն չեն ըներ: Բոլոր գեղեցիկ խօսքերը, զորս դուք կրնայիք ընել, անշուշտ բանի մը պիտի չծառայէին: Ժօզէֆին խենդ դարձած ըլլալու է և պիտի համակերպի: Բայց ձգենք ասիկա, պարոն, ինչ նախազգուշութիւններ ձեռք առնելու մտադիր էք...:

—Նախ կ'ուզէի հասկնալ թէ, ինչո՞ւ համար կ'ըսէիք որ այդ մարդուն իր տիրուհիին հանդէպ ըրած սպառնալիքին պատճառները հասկցած էք: Արդարեւ այս կինը սաստիկ հիւանդ է, և ճշդիւ չեմ գիտեր թէ իր սիրահարը, որքան ալ խիստ ըլլայ, ինչ յանցանք կրնայ վերագրել անոր:

Ժիւվ, քանի մը վայրկեան վարանեցաւ. յետոյ առանց մանրամասնութեան մտնելու, ըսաւ:

— Շատ երկայն և նուազ շահեկան պիտի ըլլար ձեզի պատմել այն շարժառիթները, որոնք Լուքարը մղած են այս նամակը գրելու:

(Շարունակելի)

Թարգ. ԳՐ. Ա. ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԴԻՄԵՑԷՔ ՍՊԻՏԱԿ ԴԵՂԱՐԱՆ
Գ. ՃԱՃԵԱՆԻ, ՍԻՐՔԷՃԻ
Պապը Ալի ճատտէսի

Ուր պիտի գտնէք դեղերու ամէնէն թարմը, անխարդախը, և անոնց խնամեալ պատրաստութենէն գոհ պիտի մնաք միշտ:

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ
Բերա. Թագսիմ. Ֆրանսական հիւանդանոցին եաթի, թիւ 9, Վալիտէ Չեշմէ ճատտէսի
ՏՕՔԹ. ԱՐԱՄ ՈՒՆՃԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Բարիզի մէջ իր մասնագիտութիւնը կատարելագործած ըլլալով, ելեկտրական նորութեամբ ու ամէնէն նորաձեւ մեթոտներով, մեծ յաջողութեամբ կը դարմանէ խուլութիւնը, գլխու պտոյտն ու հինցած ցաւերը. ականջի խժալը, երեսի ու քթի վրայ եղած տձեւութիւնները առանց գործողութեան կատարելապէս կը շտկէ նորահնար գործիքով մը. վիզի ու գլխի վրայ ամէն գործողութիւն կը կատարէ և աղօց կոկորդի նիւթերը (պօալ մէրք) կը հանէ առանց արիւնահոսութեան իր մասնաւոր գործիքով: Հիւանդ կ'ընդունի մինչեւ կէսօր Պանգալթի Փարու Համիտիյէ սիգըլին դէմ, Աբիկ Իւթիւճեան դեղարանը. իսկ կէսօրէ վերջ վերջ Վեֆայիյեայ տանը: Եշ. օրերը կէսօրէ վերջ իր տունը գի նող հիւանդները ձրի կը դարմանէ: 30—26

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. — Ապառիկ վաճառում ամէն տարիքի կանխիկ վաճառման գիներով կամ հարիւրին 2ու կէս, հարիւրին 5 և փոքր տարբերութեամբ մը, երաշխաւորութեամբ կամ առանց երաշխաւորութեան, 75 մեծ վաճառատուններու մէջ, Քօք Թուտի միջոցաւ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿ
ՕՍՄ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՆԵՐՔՍԻ
Հիմնուած 1284ին

Պոլիս Ճղալ Օղլու փողոցը իր մասնաւոր շէնքին մէջ դրամ կ'ընդունի և փոխատուութիւն կ'ընէ: Մէկ տարի և աւելի պայմանաժամով յանձնուած դրամներու համար հարիւրին հինգ տոկոս, իսկ վեց ամսուան պայմանաժամով դրամներուն համար հարիւրին չորս ու կէս տոկոս կուտայ: Առանց պայմանաժամի և հաշուընթացի ձեւով, այսինքն առանց ձգուած դրամը ուզուած ատեն ետ առնելու պայմանաւ, տարեկան հարիւրին չորս ու կէս կը վճարէ: Առանց պայմանաժամի աւանդ տրուած դրամները մէկ քառորդ ոսկիէն մինչեւ երկու հարիւր ոսկի կրնան ըլլալ: Յիսուն ոսկիէն աւելի պայմանաժամով դրամ աւանդ ձգողները կրնան իրենց դրամագլուխը ետ առնել տոկոսով մէկտեղ: Դոհարեղէններու, արժէթղթերու և պարտամուրհակներու փոխարէն հարիւրին ութը տոկոսով փոխատուութիւն կ'ըլլայ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱ
ՕՏԱՐ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
1871ին հիմնուած
60 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ Կ. Պոլսոյ: Ֆրանսական Ղալաթիոյ մէջ, Վոյվոտա փողոց, Օսմ. Կայս. Պանքայի դիմաց: Ֆրանսական Պոստայ կողմը [illegible] հրապարակ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ՝ Բարիզի, Լոնտոնի և Ճէնովայի մէջ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ Ռուսիոյ մէջ՝ Ալէքսանտրօփոլ (Գիւմրի), Աքքէրման, Արխանկէլ, Արմաւիր, Աստրախան, Պաքու, Պաթում, Պառնաուլ, Պիյսք, Պօպրինեց, Եկատերինոդար, Եկատերինոսլավ, Ելիզավեթկրատ, Եօրսնտօրֆ, Խամպլի, Բէնտի, Խարբին, Քամիշեօֆ, Կէրսոն, Քիէվ, Խօքանտ, Քօզլօվ, Քրեմենչուկ, Մոսքուա (գրասենեակ Կամիլքոֆ փողոցին մէջ), Նիժնի Նովկորոտ, Նիքոլաեֆ, Նիքոբոլ, Նովօ Նիքոլաեվսքի, Նովօրոսիսք, Օտեսա, Օմսք, Ուֆա, Ռեւալ, Բավլոտար, Րիգա, Րոսթոֆ-Տոն, Ռոսթով, Րիպինսք, Րիգա, Րոմնի, Րիպինսք, Սամարա, Սարաթոֆ, Սիմպիրսք, Սեւաստոպոլ, Սըզրան, Սիպրան, Սիմֆերոպոլ, Թէոդոսիա, Թաշքէնտ, Թոմսք, Վլատիկավկազ, Վիթեպսք, Վոլսքա, Վորոնեժ, Ալեքսանդրովսք (Եկատերինոսլավ), Իվան-Իվանովո, Բէնէֆ-Օրէնպուրկ և Ռեւնիկա:

Ռուսական Պանքան կը զբաղի պանքայի և առեւտրական վերաբերեալ ամէն կարգի գործառնութիւններով: Փոխատուութիւն ապրանքներու վրայ: Ապրանքներու վաճառում միջնորդէ քով: «Սէյֆս» անուն ամուր դրամարկղեր վարձու կը տրուին խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

Ընտանեկան խնայողական սնտուկ շատ նպաստաւոր տոկոսով:

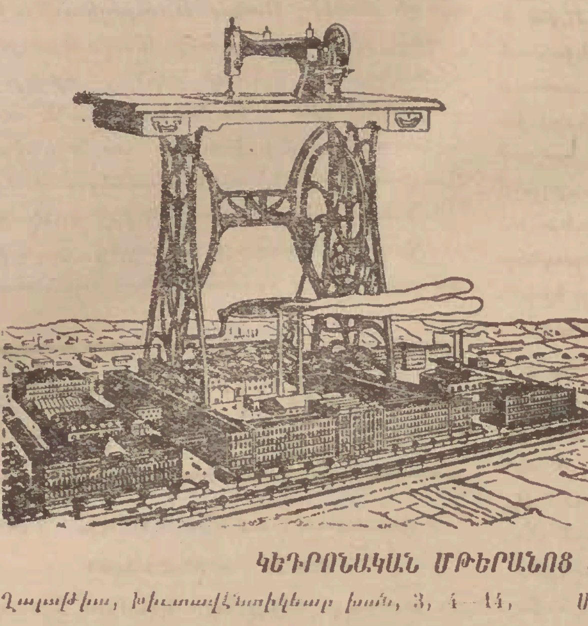

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷ
ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑԱԾ
ՆԱՈՒՄԱՆ
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ
ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԼԱՒԱԳՈՅՆ
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՆ ԵՆ ԻՍԿԱՊԷՍ
ՎՃԱՐՄԱՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՁՐԻ
ԼՈՒՐՋ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Ղալաթիա, Խիւտավէնտիկեար խան, 3, 4—14, [illegible], Պէշիկթաշ, Ակարէթլէր, Թիւ 14
Մօտերս մասնաճիւղեր պիտի բացուին մայրաքաղաքիս զանազան թաղերուն մէջ
ԲԵՐԱ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

ԶԻՆ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ԹՈՐԳԱԲՈՒ ՊԱԼԱՏԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ
ՎԱՂԵՄԻ ԵՒ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՍԵՆԹ-ԻՐԷՆԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Սուլթան Ահմէտի հրապարակին վրայ Եէնիչէրիներու թանգարանին պարունակած օսմ. հին և Եէնիչէրիներու յատուկ տարազները Զինուորական թանգարանը փոխադրուած են:

Այս զինուորական թանգարանին մէջ կը գտնուին Օսմանցիներուն և խալիֆական նախկին կառավարութեան յատուկ ամէն տեսակ զէնքեր, զանազան ձեւով թնդանօթներ ու զինուորական տարազներ, օսմ. գիւտերուն նշանները, անուանի հրամանատարներու, մեծամեծ վեհապետներու և բարձրաստիճան սպաներու թանկագին յիշատակները, Եէնիչէրիներու և հինաւուրցներու տարազները:

Զինուորական թանգարանը, ամենուն կողմէ եղած խնդրանքին վրայ, առայժմ շաբաթը չորս օր, այսինքն Հինգշաբթի, Կիրակի, Երեքշաբթի և Ուրբաթ օրերը բաց պիտի ըլլայ բոլոր այցելուներուն առջեւ, առաւօտեան ժամը 10էն (Ք. Ե.) մինչեւ 4:

Բոլոր Օսմանցիներուն կը յանձնարարենք անգամ մը այցելել այս թանգարանը, օսմ. փառաւոր պատմութիւնը կենդանացնող և քաջութեան նշան եղող բոլոր հին զէնքերը ու զանազան տարազները տեսնելու և օրինակ առնելու համար: Մուտքի գինը Հինգշաբթի, Կիրակի և Երեքշաբթի օրերը 4 ղրշ. բոլոր այցելուներուն համար: Իսկ Ուրբաթ օրերը այցելուներուն և աշակերտներուն համար 100 փարա է:

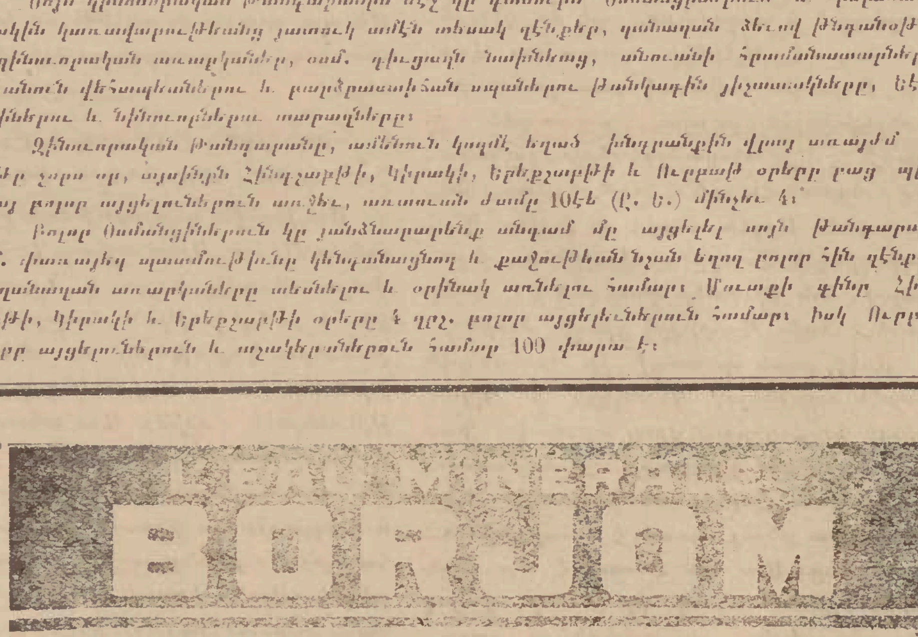

ԲՈՐՃՈՄ
ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԸ

Կը Բուժէ Ստամոքսի, Աղիքներու Եւ Շնչառական Խողովակներու Հարբուխային Բորբոքումները (Inflamation catarrhales), ինչպէս Եւ Երիկամունքներու Եւ Լեարդի Հիւանդութիւնները:

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼԱՖՈՆԹԵՆ ՊՐԸԹԸՐՍ ԼԻՄԻՆԹԸՏ
Խորասանճեան խան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
ՍՕՍԻԷԹԷ ՌՈՒՍ Տ'ԷՔՍՓՕՐԹԱՍԻՕՆ
Աճանիատի խան

ՏՈՔԹՈՐ Գ. ՍԱՐԱՃԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ԱՐԻ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ, ՄԱՇԿԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Բերա, Շիշլի Ճամբայ, Հելլենական հիւպատոսարանին դէմը, թիւ 91

Երկու ամիսէն կը դարմանէ վեներական նորագոյն գիւտին 914ի միջոցաւ Փրանկախտը, իսկ էլէքթրօթերափիւթաքանով քիչ օրէն ամենահին ջերմահոսութիւնը: Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ աղքատները ձրի:

Ռումանական Շոգենաւային Ընկերութիւն
ՔԻՒՍԹԷՆՃԷԻ ԳԻԾ

Ամէն երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը Կ. Պոլսէն մեկնող նաւերը 12 ժամէն Քիւսթենճէ կը հասնին: Հինգշաբթի օրերը մեկնող շոգենաւերը 18 ժամէն Իզմիր, 12 ժամէն Իզմիրէն Պիրէա և 30 ժամէն Պիրէայէն Աղեքսանդրիա կը հասնին: Հաղորդակցութիւն ճեպընթաց կառախումբերուն Պերլինի և ռումանական արքայութեան շոգեկառքերուն հետ:

Կ. ՊՈԼԻՍ-ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԻ ԳԻԾ
Հոկտ. 17ին Եշ. կէսօրէ ետք ժամը 3ին «Ռէկէլէ Քարօլ» դէպի Քէօսթենճէ
« 19ին Շբ. « « 3ին «Իմբ. Թրաեան» դէպի Քէօսթենճէ

Տեղեկութեանց համար դիմել ռումանական շոգենաւային ընկերութեան ընդհ. գործակալ Ու. Հ. Միւլլէրի, Ղալաթիա, քարափին վրայ և դեր գործակալ Թէվֆիք պէյի, Պոլիս Բէշտարճը Քըլիթըմ խանը:

[illegible] ԲԺԻՇԿ,
[illegible]
Դաւութփաշա, Մօտա ճատտէսի
ՏՕՔԹ. Ե. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
Ծննդաբերութեան, կանանց ներքին եւ զաւակի հիւանդութեանց

Ֆրանսական համալսարանէ շրջանաւարտ, երկար տարիներ ի վեր այլ և այլ փորձառութիւններ ստացած և Բարիզի հիւանդանոցներու մէջ գործնականապէս կատարելագործուած:

Հիւանդները կրնան վստահօրէն իրեն դիմել ամէն օր, կիրակիէն զատ, ժամը 8էն մինչեւ կէս օր, իր տունը: Չորեքշաբթի օրերը աղքատաց ձրի: 25—18

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻՔ
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ ՊՈԼԻՍ

Ղալաթիա. — Վոյվոտա փողոց, Ասիքուրացիոնի Ճէնէրալի շէնքին մէջ:

Պոլիս. — Աշիր Էֆէնտի փողոց, Բիւթիւնեան խանը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ. — Էտիրնէ, Պէյրութ, Քավալա, Տէտէ-Աղաճ, Տրամա, Մանասթըր, Սելանիկ, Սամսոն, Իզմիր, Սկիւպ, Սերէզ:

Պիւրօ. — Կիւմիւլճինէ, Քասմանլը, Սուֆլի:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՍԱԼՕՆԻՔ կը ստանձնէ պանքայի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործողութիւններ: Ապրանքներու վրայ կանխավճարներ կ'ընէ և կ'ընդունի ուանգի և պահեստի համար ապրանքներ: Մասնաւոր գործառնութիւն կ'ընէ խնայողական Սնտուկի, ձեռնտու տոկոսներով:

ՎԻՆԸՐ ՊԱՆՔ-ՖԵՐԱՅՆ
Վճարուած դրամագլուխ 130,000,000 fr.
Պահեստի դրամագլուխ 40,000,000 »
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ ՎԻԷՆՆԱ
1, Հէրէնկաս, 8—10, Վիեննայի մէջ
17 գրասենեակներով

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ. — Ակրամ, Աուսիկ, Պիէլից-Պիալա-Պօզէն, Պրաուն, Պուտապէշտ, Պուտվայս, Ջէրնօվից, Ֆրայէ, Տէք-Միսթէք, Կրաց, Ինսպրուք, Եակէրնտօրֆ, Քարլսպատ, Քրակէնֆուրթ, Քրաքաւ, Լէմպէրկ, Մարիէնպատ, Մէրան, Օլմից, Նոյզանտէց, Պարտուպից, Պիլզէն, Պրակ, Պրօսնից, Պրօստիէօվ, Սանթ-Պօլթէն, Սալցպուրկ, Թարնով, Թէփլից, Թրօփաու, Վիլախ, Ուր-Նէօյշթատ և Ցուիթաու:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ. — Կ. Պոլիս և Իզմիր:

ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ. — Ղալաթիա, Կարաքէօյ, կամուրջին հրապարակը:

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ. — Պոլիս՝ Բիւթիւնեան փողոց, Նլբէնտճեան խան: Բերա՝ Մեծ փողոց, Ս. Անթուանի շէնքը: Սկիւտար՝ Դողանճը Ահմէտ փողոց:

Վինըր Պանք Ֆէրայն պանքայի ամէն տեսակ գործողութիւն կը կատարէ, դիւրաւորաբար փոխատուութիւն կ'ընէ հաշուընթացի վրայ ու անաւաք. թղթեր կը զեղչէ: Չէքեր և վարկագիրներ կը հանէ և հեռագրական հրամաններ կը կատարէ Թուրքիոյ և արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներուն վրայ: Թուրքիոյ և արտասահմանի վրայ քաշուած առեւտրական թուղթերու գանձում: Օսմանեան հրամանագրերու գարձակրում: Բաժնեթուղթերու գնում և վաճառում, անմիջական կերպով յանձնելով: Դրամներու և թանկագին առարկաներու գնում և վաճառում:

Վինըր Պանք Ֆէրայն ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿի մասնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատուած է հարիւրին 3 տոկոսով և վճարումներ կ'ընդունի 30 ղրուշէն (ոսկեդրամ) սկսեալ:

Սէյֆս դրամարկղեր վարձու կը տրուին Ղալաթիոյ կեդրոնատեղիին մէջ, խիստ նպաստաւոր պայմաններով: Այդ դրամարկղերը ամէն ապահովութիւն կ'ընծայեն:

ԼԻՆԱՐԾՕ ՍԻՄԱՆ ՔԸՄՓԷՆԻ ԼԻՄԻԹԸՏ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԱՆԱՏՕԼ ՀԻՍԱՐԻ ՄԷՋ
"ՇՕ ԻՏՐՕԼԻՔ,, (ԿԻՐ)
ԵՒ ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ԱՂԻՒՍՆԵՐ
ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱԿ
ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ. — Մահմուտիէ փողոց, 87 Գույումճըլար խան թիւ 7—8
Ղալաթիա

ԽՏԻՎԻՅԷԼ ՄԷՅԼԱՅՆ
ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՐԱԳ ԵՐԹԵՒԵԿ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ, ՊԻՐԷՕՍԻ և ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ. ԷԼԷԿՏՐ. ԼՈՅՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
[illegible]

«Օսմանիէ» շոգենաւը, նաւապետ Կէյթէլի, կը հասնի Աղեքսանդրիայէն Բշ. օր Հոկտ. 21ին և պիտի մեկնի երկուշաբթի Հոկտ. 22ին երեկոյեան ժամը 3ին դէպ ի Աղեքսանդրիա, հանդիպելով Իզմիր և Պիրէա:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԻԾ

«Մախտիէ» շոգենաւը, նաւապետ Ֆինտլէյ, 1912 Հոկտ. 24ին Եշ. օր Սուրիոյ եզերքէն հասնելով, Հոկտ. 26ին Ուրբ. օրը կը մեկնի դէպ ի Կելիպօլու, Տարտանէլ, Միտիլլի, Իզմիր, Քիօս, Լազգիա, Մերսին, Աղեքսանդրէթ, Թարապլուս, Պէյրութ, Հայֆա, Եաֆա, Փորթ-Սայիտ և Աղեքսանդրիա:

NORTH BRITISH RUBBER Co LIMITED
EDINBURGH
TRADE MARK

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԼԱՍՏԻԿ ԿԱԼՕՇՆԵՐՈՒ
ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՊԱՌԱՃԵԱՆ
Կ. Պոլիս, Իչ-Տիրէկլի խան, Սիրքեճի
[illegible] փնտռել ամեն վաճառողներու քով
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում
ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Ստացուեցաւ ձմրան սեզոնի մեծաքանակ մթերք անգլիական, ռուսական, գերմանական և ընտիր Բէնտի ամերիկեան լաստիկ կալօշներու:

Գաւառացի և տեղացի բոլոր կօշկավաճառներու ուշադրութեան կը յանձնենք մասնաւորաբար անգլիական ՓԻՂ մարքայով լաստիկը որուն բարեձեւութիւնն ու տոկունութիւնը անմրցելի են, և որուն միակ գործատեղին է վաճառատունս:

Անոնք որ կը փափաքին թէ՛ ձեւաւոր և թէ՛ տոկուն լաստիկներ հագնիլ, պէտք է նախընտրեն միմիայն անգլիական ՓԻՂ մարքայով լաստիկը որ տեսակին մէջ ամէնէն դիմացկունն է:

Ո՛վ խանութպաններ, վազ անցէք փտտուկ լաստիկ ծախելէ և մանաւանդ երրորդական ամերիկեաններէ զգուշացէք որմէ թէ՛ դուք և թէ ձեր յաճախորդները կը վնասուիք:

Գաւառներէ եղած յանձնարարութիւնք փութով կը կատարուին ամենայն վստահութեամբ: Ուշադրութիւն ՓԻՂ մարքային: 50—17

ՕՐԻԱՆԹԱԼ ՔԱՐՓԷԹ ԸՆԿ.
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ
400,000 ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՍԿԻ
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
Իզմիր, Քարափին վրայ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
Բերա, Մեծ Փողոց, թիւ 327
Պոլիս, Պահչէ Գաբու
ՍՏԱՄՊՕԼԵԱՆ ԽԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ԱՄԱԹԷՕՐՆԵՐՈՒՆ

Քարփէթ Օրիանթալի տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ խիստ չափաւոր գիներով կ'ընդունի գորգերու յանձնարարութիւններ սալոններու, ճաշասրահներու, ննջասենեակներու, ծխարաններու, գրասենեակներու, սանդուխներու եւայլնի համար: Այդ գորգերը մեր գործատեղիներուն վրայ շինուած են ամէն մեծութեամբ և զուտ բուսական գոյներով, նկարներու ճոխ հաւաքածոյի մը համաձայն, որ մեր արուեստագէտներուն կողմէ պատրաստուած է:

Այդ հաւաքածոն այցելուներու տրամադրութեան տակ դրուած է Բերա, Մեծ փողոց, Սէնթ Անթուանի շէնքը:

ԱՅՍ ԴՐՈՇՄՈՎ
Ս. ՓՐԿՉԵԱՆ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ
ՍԻԿԱՌԻ ԸՆՏԻՐ ԹՈՒՂԹԸ
Փնտռեցէք ամեն կողմ
Արտօնատէր Փ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Յանձնարարութեան միակ կեդրոնատեղին է Աճէմեան-Ղօնչէկիւլեան Ընկ., [illegible] խան Թիւ 1 Մահմուտ փաշա:

Օ ԿԱԼԸՐԻ ՏԸ ՊԵՐԱ
AUX GALERIE DE PÉRA
ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՏՂԱՅՈՑ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ
ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
Օժիտ, երախաներու խանձարուրներ, ներմակեղէն, բօհաշիկ, պրօտրի, տանթէլ, ֆօրսէ, թաշկինակ եւն. նորածնական իրեղէններ
Բերայի ամէնէն աժան ծախող վաճառատունը,
Բերա, Մեծ Փողոց, թիւ 235-237, Թօգաթլեանի դիմաց

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ, ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ

Բերա, Բանկալթի պատուաւոր ընտանիքի մը մէջ, տրամադրուած է սենեակ մը, [illegible] երիտասարդի համար, փափաքողները դիմեն Խմբագրատուն:

[illegible] ՍԱՆՃԱՂԸ

Բումէլի շիմէնտիֆէր Թահվիլաթը Թէքնիկիյէ պէհէր Թահվիլ մուգապիլինտէ սէօրթ հէնիզ պրուշլուգ ֆազլա ազչէ իւմինիլ իլմիչ օլտուղ 2 Թէշրինի էվվէլ 323 Թարիխինտէն իթիպարէն նէհայէթ պիր հաֆթա զարֆընտա սանտըղա միրաճաաթլէ սէօրթ հիսսէ պրուշլուգ ֆազլա օլան ազչէնիզի Թէսլիմ իթմէնիզ [illegible] օլունուր:

1 Թէշրինի էվվէլ 328 4—3

ՓԱՀՐԻԷ ՆԷԶԱՐԷԹԻՆՏԷՆ

Մաքինա եաղը 80,000 քիլօ, սիլինտր եաղը 60,000 քիլօ, փօլա եաղը 3,500 քիլօ, վազլինէթ եաղը 7,500 քիլօ. —

Թահրիրէ պաղլի իհալէ [illegible] օլունուր:

Ֆի 3 Թէշրինի էվվէլ 328

Տպ. Յ. Աստուրեան եւ Որդիք

ԶԷԼԼԷՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐՈՒ ՉՈՐՍ ՕՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Ինչպէս գրած էինք, Օսմ. կառավարութիւնը հաւանած էր արձակել այն հելլենական շոգենաւերը որոնց մէջ օտարահպատակներու ապրանքները կը գտնուին։ Կը տեղեկանանք թէ Սեւ ծովու մէջ գտնուող այս կարգի հելլենական շոգենաւերուն 4 օր պայմանաժամ տրուած է հեռանալ Օսմ. ջուրերէն։ Իսկ այդ պայմանաժամէն վերջ պիտի գրաւուին եթէ նոյն իսկ անոնց մէջ օտար ապրանք գտնուին։

ԱՒՍՏՐԻԱ Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Աւստրիական դեսպան Մարքի Բալլավիչինի այցելելով Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանի, յայտարարեց թէ այն պարագային երբ Գարատաղի զինուորները Նովի Պազար մտնեն Սերբ բանակին միանալու համար, Աւստրիա պիտի միջամտէ պատերազմին։ Մարքիզ Բալլավիչինի աւելցուց նաեւ որ եթէ Օսմ. զինուորները արգիլեն այսպիսի միացում մը, Աւստրիա երբեք չպիտի խառնուի պատերազմին։

ՅԻՍՆԱՊԵՏ ՍԱԼԻՄ ԷՖ.Ի ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Նախորդ Պատերազմ. Ատեանին ընդհ. դատախազ տեղակալ Սալիմ էֆ. որ Իթթիհատի վարչութեան ատեն երեւան հանուած «Գաղտնի ընկերակցութեան» (Ճէմիյէթի խաֆիյէ) խնդրով անգամ ամբաստանուած շատ մը անձեր խուզարկած և յանիրաւի բանտարկած էր, երէկ ձերբակալուեցաւ Պոլսոյ Ընդհ. դատախազութեան կողմէ տրուած ձերբակալման հրամանագրի մը վրայ։ Յիշեալը արդէն Պատերազմական Ատեան տարուած էր իբրեւ Բաբը Ալիի ցոյցին ղեկավարներէն մէկը։

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

ԱՅՍ ԱՌՏՈՒԱՆ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

«ԻՔԴԱՄ» կ'ըսէ թէ ներկայ պատերազմին մէջ եթէ Թուրքիա յաղթէ Եւրոպական երկու խմբակներէն մէկուն մէջ պիտի մտնէ, իսկ եթէ պարտուի, իր կործանումն է։

«ԵՆԻ ԿԱԶԷԹԱ» (խմբագրական) կ'ըսէ թէ Օսմ. պետութիւնը իր վերջին պատերազմները մեկնած Պալքանեան փոքրիկ պետութիւններուն երեսէն և իբր բարբարոս ամբաստանուեցաւ։ Հիմա անոնք պատերազմ հռչակելով ասիկա կ'ուզեն, որպէս զի Օսմ. կառավարութիւնը վրէժը լուծէ։

«ԹԱՆԻՆ» (խմբագրական) կ'ըսէ թէ ներկայ պատերազմին հետեւանքով արեւելեան խնդրին կարեւոր մէկ մասը լուծուած պիտի ըլլայ և Թուրքերը իրենց սուրին ծայրով պիտի ապացուցանեն թէ Եւրոպայի մէջ գոյութեան իրաւունք ունին։ Յետոյ խօսելով Օսմ. բանակին արդի կազմ ու պատրաստ վիճակին վրայ, կ'ըսէ թէ Իթթիհատը քննադատուած էր որ գործ, համոզուած էր և միայն բանակը կը խորհէր։ Հիմա եթէ մեր բանակը երկիրը պաշտպանելու վիճակին մէջ չըլլար, ինչ օգուտ պիտի ունենային [illegible] ու համբաները։

«ԹԱՍՎԻՐԱԹ» (խմբագրական) կը քննէ այն խնդիրը թէ պատերազմի պատճառով հա՞րկ է յետաձգել երեսփ. ընտրութիւնները։ Ընտրական պայքարները և շատերուն զէնքի տակ կոչուած ըլլալը երբեք պատճառ մը չեն, կ'ըսէ, ընտրութիւններու յետաձգման։ Ընտրութիւնները պէտք չէ վարժեցնել առանց Երեսփ. Ժողովի հիմքը…։

“ԿՌԻՒԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄՕՏ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ» Կ'ԸՍԷ

ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏ ՀԷՍ ԷՅՄԱՆ

Գերման բանակին երեւելի սպաներէն մին է Հէս էյման, որուն զինուորական տաղանդը ամենուն ծանօթացաւ. գերման կառավարութեան և հարիւրապետութեան հազարապետի աստիճանին բարձրացած միջոցին ձգեց իր զինուորական դերը, ու ինքզինքը մասնագիտութեան նուիրեց։ Բաւական տարիներէ ի վեր է որ Թուրքերու գերմ. հասարակութեան ընդհանուր համակրութիւնը կը վայելէ։ Այս անգամ դէպի Գերմանիա իր պաշտօնէն դարձին, հանդիպած է Պոլիս, ուր քանի մը օր մնալէ ետք իր պաշտօնատեղին կը մեկնի։ Օգտուելով իր ներկայութենէն, հետեւեալ շահեկան տեսակցութիւնը ունեցայ իրեն հետ։

— Ներկայ պատերազմը Թուրքիոյ մէջ տեսակէտի այլազան տարբերութիւններ յառաջ բերած է. ոմանք մեր կողմէն նոր չեն տեսներ, իսկ ոմանք ալ Թուրքիոյ զինուորական ուժը Պալքանեան երկիրներու զինուորական ուժին հետ բաղդատելով Թուրքիոյ պարտութիւնը կ'նախատեսեն, ու կրկնելով այս վտանգաւորութեան՝ բուռն կերպով պատերազմ կը պահանջեն։ Ի՞նչ կը կարծէք, արդեօք պատերազմը Թուրքիոյ համար նպաստաւոր ելք մը պիտի ունենա՞յ։

— Ինծի կուգայ թէ այդ տեսակէտը ուսուցիչ հաշիւի մը ու ազգային զգացումի մը արդիւնքն է։ Դեռ ութը տարի օր հազիւ կ'ընէ Պուլկարիոյ հողին մէջէն անցնիլս։ Հետաքրքրուեցայ Պուլկարիոյ զինուորական կարգապահութեան մասին դատողութիւն մը կազմել, ու ինչ որ տեսայ ու լսեցի՝ այն համոզումը գոյացուցին մէջս թէ Պուլկարիա ի վիճակի է զօրաւորական (միլիթէրիզմ) ու կանոնաւոր պատերազմ մը մղելու Թուրքիոյ դէմ։

— Թուրքիոյ զինուորական ուժին շուրջ ֆրանսերէն Թան թերթին մէջ ալ գնահատականներ տեսնուեցան։ Նոյն թերթը Թուրքիան աւելի գերազօր տեսակէտի մը վրայ գրած էր։

— Իրաւ է թէ Սահմանադրութենէն վերջ լուրջ ջանքեր եղան Օսմ. բանակին բարեկարգութեան համար։ Այսօր ո՛ և է եւրոպական պետութիւն հին ըմբռնումի Թուրքիոյ զինուորական ուժն ու հիմնական բանակը իրարու հետ բաղդատելով աւելի պատկառանքով կը նայի ներկային վրայ։ Ես չեմ ըսեր թէ Թուրքիոյ բանակը Պալքանեան պետութեանց բանակէն աւելի տկար է, ո՛չ, սակայն կարգ մը պարագաներ կան, որոնք երբ ի նկատի ունենանք, անկարելի է բացարձակապէս լաւատեսական ըլլալ։

— Արդեօք նիւթին կախումներն ու պատասխաննե՞րը ըսել կուզէք։

— Ոչ, ընդհակառակը, գովելի է այն ջերմ արտայայտութիւնը, զոր ցուցուցին Օսմ. զանազան բարեկարգիչ տարրերը ու կուսակցական հոսանքները, որոնք բոլորն ալ համախմբուեցան հայրենիքի թշնամիին դէմ։ Ինչ որ ըսել կուզեմ, այն է թէ Թուրքիոյ մէջ ճամբաներու ու փոխադրական միջոցներու պակասը վտանգ ըլլալով խիստ մեծ դժուարութիւններ պիտի ծագին զինուորական շարժման միջոցին։ Իրաւ է թէ Թուրքիա կրնայ հաւանականապէս մէկ միլիոնէ աւելի զօրք հանել պատերազմի միջոցին, սակայն ինչ կարեւորութիւն ունի այս՝ երբ պէտք եղած ատեն, պէտք եղած տեղը զօրք հանել կարելի չըլլայ։ Ասկէ զատ գիտէք ուրիշ կէտեր կան, Տրիպոլիսեան պատերազմի միջոցին Թուրք կառավարութիւնը դրամական տեսակէտով բաւական նեղութիւն քաշեց արդէն, ու երբ պատերազմի մը ուրիշ աւելի ահարկու պատերազմ մը կը յաջորդէ, խորհեցէք բաւական մեծ կէտեր կարելի է տեսնել։

— Սակայն չէ՞ք խորհիր թէ կառավարութիւնը պէտք եղած կարգադրութիւնը ըրած է արդէն, և թէ բաւականաչափ զօրք պատերազմի դաշտին վրայ պատրաստ կայ այժմէն։

— Անշուշտ կառավարութիւնը պէտք եղած նախազգուշութիւնը ունեցած ըլլալու է, մանաւանդ որ այս անգամ Թուրք կառավարութիւնը բաւական շուտ արթնցաւ, ու բաւական ալ միջոց չունեցաւ պատրաստուելու համար, սակայն որչափ զօրք հաւաքած ըլլայ թող ըլլայ, պատերազմի ատեն միշտ օգնական ուժեր ու պարէն պէտք է հասնին, որուն համար փոխադրութեան միջոցներու պէտքը զգալի է։ Ասկէ զատ, պատերազմի դաշտին մասին տեղեկութիւն ունեցողները գիտեն թէ ո՛րչափ անձուկ վայր մը անապատի մը երեւոյթը ունի սոսկ, ուր զօրքը պահել շատ դժուար պիտի ըլլայ։

— Անշուշտ կ'ընդունիք թէ ինչ որ ալ ըլլայ, Օսմ. զօրքը հերոսական դիմադրութիւն մը պիտի ընէ։

— Հաւանական է որ Մարիցայի ճակատը կարեւոր ճակատամարտ մը տեղի պիտի ունենայ, սակայն ես կը կարծեմ թէ բուն կռիւը Պոլսոյ մօտերը պիտի մղուի։ Պուլկար բանակը միշտ պիտի կռուի Օսմ. բանակին ճամբան կտրելու համար, բաժնելով այսպէս Օսմ. զինուորներու ուժը և թողլով մէկ մասը Սերբիոյ, Գարատաղի և Յունաստանի սահմանագլուխին վրայ ու միւս մասը այս կողմը։ Ու անգամ մը որ այս երեւոյթը պարզուեցաւ, սահմանագլուխին վրայ գտնուող Օսմ. զօրքերը օգնութիւն պիտի չի կրնան ստանալ, որով պիտի ստիպուին թշնամիին յանձնուիլ։

— Օսմ. նաւատորմիղը պատերազմի միջոցին դեր մը պիտի կրնա՞յ ունենալ արդեօք, թէ ինչպէս իտալական պատերազմին ատեն նաւահանգիստ ներս պիտի փակուի։

— Օսմ. նաւատորմը շատ դիւրութեամբ պիտի կրնայ արգիլել Պուլկարիոյ մէկ երկու նաւահանգիստները, որովհետեւ Պուլկարիա շատ չնչին նաւատորմիղ մը ունի։ Սակայն միւս կողմէն հելլենական նաւատորմը որ բաւական զօրացած կը թուի, թրքական ծովեզերքը և կղզիներուն մէջ մեծ գործունէութիւն մը պիտի ցուցնէ։

— Ներկայ պատերազմին շուրջ գերմ. կառավարութեան տրամադրութիւնը ի՞նչ է։

— Վերջին անգամ ժամանակ չունեցայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հետ տեսակցելու, սակայն գերման կառավարութիւնը Թուրքիոյ ամբողջութեան պաշտպանութեան մէջ այնքան անհրաժեշտ շահեր ունի, որ ամէն պարագային Թուրքիոյ համակրութեամբ պիտի շարժի եւրոպական ոտնձգութեանց դէմ։

Հանդստութեամբ իր տեղը հանելու համար Հէս էյմանի բարեմաղթութիւններս ընելէ վերջ, իր քովէն մեկնեցայ շնորհակալութիւն յայտնելով քաղած տեղեկութիւններուն համար։

ԱՍՏՈՒՐ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԴԱՒԱՃԱՆԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Այնթուն Տիր Խումայիլ անուն մէկը, որ Հալէպ աքսորուած և իտալական պատերազմին միջոցին լրտեսութիւն ըրած էր, Պոլիս եկած ըլլալով ձերբակալուեցաւ և յանձնուեցաւ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազութեան։

* * *

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ. — Անատոլուի երկաթուղիին Հայտար-Փաշա—Էնկիւրիի գծին վրայ (578 քիլոմէթր), Սեպտ. 17էն մինչեւ 23, մէկ շաբթուան հասոյթը եղած է 22,443 ֆրանք։ Անցեալ տարի նոյն շաբթուան եղած էր 19,827 ֆրանք։ Էսկիշէհր—Գոնիա գծին վրայ (445 քիլոմէթր) հասոյթ եղած է 14,085 ֆրանք. անցեալ տարի նոյն շաբթուան եղած է 13,706 ֆրանք։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ՆՈՅՆԸ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ՀԱՍԱԾ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՆԵՐ

Մուշի Գըլին գիւղի քահանան Սեպ. 13 թուականով հետեւեալը կը գրէ Պատրիարքարան. — Գաւառիս Քիւրտերը ամիս մը ի վեր շարունակ զինեալ վիճակի մէջ կը յարձակին հայ գիւղերու վրայ. կը ծեծեն, ապաւինելու ստիպումներ կ'ընեն, բռնի խաֆիրութեան տուրք կը գանձեն ու կը մեկնին։ Ամէն ատեն նոր խումբեր կը մտնեն գիւղը և միեւնոյն բռնութիւններուն մէջ կը գտնուին։ Կեանքերնիս և ինչքերնիս վտանգի տակ է, բնաւ ապահովութիւն չունինք. եթէ այսպէս շարունակէ, տեղիս ժողովուրդը ճարահատ գաղթել պիտի ստիպուի։ Գիւղիս ազգայիններէն Մարկոսի հարսը թափառաշրջիկ Փանիկի Քիւրտերը արտավայրերէն բռնեցին տարին և բռնի խայտառակեցին։

⁂

Թօքատէն Սեպ. 26 թուականով տեղւոյն Առաջնորդը հետեւեալը կը գրէ Պատրիարքարան. — Շուրջ երկու ամիսէ ի վեր մեր գաւառի մէջ ամէն կողմ, մասնաւորապէս գիւղերը, խումբերու կողմէ գրոյցներ կը շրջին, թէ Հայերը ու զօրք չպիտի տան, թէ կառավարութիւնը ջարդի որոշում հանած է։ Առաջին պահուն այս գրոյցներուն կարեւորութիւն չտուինք, սակայն դժբախտ իրողութիւններ հերքեցին մեր լաւատեսութիւնը։ Վերջին մէկ քանի շաբթուան մէջ իրարու յաջորդեցին դէպքեր, որոնք բարի նախանշաններ չեն, այսպէս՝ մասնակի բռնաբարութիւններ, անյայտացումներ, գողութիւններ, կողոպուտ, վիրաւորում, ծեծ, կեղեքում են։

1. — Զգուշութեան կրնան Ս. Սանդուխտ եկեղեցւոյ քահանաներէն Տ. Պետրոս Կեղիչեան յարձակում մը կրեց կարգ մը Թուրքերէն օր ցերեկով քաղաքին թուրք փողոցներէն մէկուն մէջ ուրկէ անցնիլ հարկադրուած էր հիւանդի մը հաղորդութիւն տալու համար։ Բողոքեցինք, առնուեցաւ, չարագործները անպատիժ մնացին։

2. — Թօքատէն վեց ժամ հեռու Պազուս գիւղին մէջ (80 հայ և 80 թուրք) կառավարութեան պաշտօնական զգեստով հայ պահակը (պէքճի) սպաննուեցաւ, ուրիշ կասկածներ կան Թուրքերու վրայ, հակառակ ամէն դիմումի կառավարութիւնը երբեք չհետապնդեր. եօթը անպատիժ բարկացած տուն մը մնաց անտեր։

3. — Ամսոյս 4 ին երբ ես ալ կը գտնուէի Թօքատէն հինգ ժամ հեռու Քէօլուճէն տաղայ զուտ հայաբնակ գիւղը, գիշերուան ժամը 3 ին առանձինները հեծեալ և հետիոտն զինեալ գողերու խումբ մը յարձակած գործեց գիւղին ոչխարներու հօտին վրայ՝ որ գիւղէն կէս ժամ հեռու մակաղած էր։ Քանի մը խումբ ոչխար տարին, բայց ուրարակիները երբ հայ գիւղացիներու կողմէ հետապնդուեցան, թողուցին փախան։ Գողերը հաւանաբար Ճիլօղլիւնցի են. նոյն շրջանի միւտիրը ոչ իսկ կարեւորութիւն տուաւ, նկատելով որ կորուստ չկայ։

4. — Ամսոյս 7 ին երբ ես կը գտնուէի քաղաքէս 4 ժամ հեռու Թահթլըպա զուտ հայաբնակ գիւղը եօթը աւազակներ (կիւրճի կամ լազ) անցան գիւղին մօտէն առանց կարենալ յափշտակել մը հասնելու և յետոյ Թօքատի Տէկրէն կոչուած այգիներուն մօտերը քանի մը հայեր կողոպտեցին։ Ջանացինք իմալ թէ յիշեալ Գիրզանեզեան և Թահթլըպա գիւղերը 95 ի մեծ կոտորածին գրեթէ փճացած են։ Տուները ամբողջ կողոպտուած, այր մարդիկ գրեթէ ամբողջ (հարիւրին 75) սպաննուած են։ Քիրզանեզեան Տ. Շիրոս քահանային կողին մէջ տակաւին կը մնան մարդիկ երկու գնդակները։

5. — Ամսոյս 19 ին Թահթլըպա գիւղէն գողցած են գողերը՝ 38 ոչխար։

6. — Անցեալ ամսու Թօքատի Միքայէլեան Անդրանիկը Ջրէվէն (Էրզաս) Թօքատ եկած միջոցին աւազակներէն կողոպտուեցաւ և ծեծուեցաւ։

7. — Օգոստ. 25 ին երբ կը գտնուէի քաղաքէս վեց ժամ հեռու Զիֆթլիկ գիւղը որ միատարր է և կը գտնուի Սեֆայի կառուցին վրայ, Ասլիկէ և Զրտով պանքայի պաշտօնեաներ եկան այնտեղ, չորս տարի առաջ՝ Երկրագործական պանքայէն տրուած դրամները գանձելու։ Անոնք նեղեցին ժողովուրդը հաց մատակարարել տալով, որ այդպէս չկրցաւ համբերել և թէլէֆոնով բողոքեցի պաշտօնեայ պաշտօնէութեան և հազիւ կարելի եղաւ խոչընդոտումներու առաջքը առնել։ Քիչ մնաց որ գիւղին քահանան ծեծէին, եթէ ես վրայ չհասնէի և գիւղին պաշտպանութիւն չընէի։

Զիֆթլիկէն ժամ մը հեռու Կարթմըշ հայաբնակ գիւղին և երեք ժամ հեռու Այտօղտու Գըլըպաշ գիւղին մէջ այդ պաշտօնեաները չըրածնին չեն թողուցեր։

8. — Թուէս տասը օր առաջ վաճառական մը ինծի յայտնեց թէ Թուրք աւազակներ, իրեն սպառնալիք ըրած են, դրամ պահանջելով, և ճամբաներու վրայ զինքը հետապնդած են։ Հագարհիւրի ատ որ անէ է. ոչ մէկ շարժում։

9. — Թուէս 8 օր առաջ մեր գիւղերէն քահանայ մը և քանի մը ուսուցիչներ խոստովանաբար հաղորդեցին ինծի թէ Թուրք և Քիւրտ աւազակներու կողմէ դրամ կ'ուզուի իրենցմէ՝ մահուան սպառնալիքով և թէ իրենք բողոքելու կը վախնան, վասն զի մինչեւ այսօր բողոքներէն գործնական արդիւնք մը չեն տեսած, ընդհակառակը ծնողները ճնշուած են։

Այդ աւազակները չեն զգուշանար և չեն ալ վախնար կառավարական հետապնդումէն, քանի որ գիտեն որ [illegible]։ Մինչ մեր նախորդ Մութէսարրիֆը պիտի ձեռնարկէր ապահովական կարգադրութեանց, ներկայ կառավարութիւնը [illegible]։

⁂

Տիգրանակերտի Առաջնորդը կը տեղեկագրէ իր Սեպ. 20 թուականով վերջին նամակով թէ տակաւին ջնջուած չէ Համիտ էֆ. Գաղղիեանի սպաննութեան աղէտը. Հայերու սրտին մէջ առաջ եկած կասկածը թէ հայահալած քաղաքականութիւն մը կը հետապնդուի, երբ մանաւանդ իր ոճրագործները ձերբակալուած Քիւրտ Ասլան և Տէվրիչ ազատ արձակուած են։ Սիլվանի մէջ ալ նոյն օրինակ դէպքեր պատահած են։ Կուսակալը Առաջնորդարանի դիմումին վրայ քննութեան համար Սիլվան ղրկած է ընդհանուր դատախազը թէ Ձայրքինի միւֆթիին վրդովութեանը և մասնաւորապէս Հայերու դէմ գրգռիչ քարոզներ խօսած է։ Սակայն այս դատախազը երկու օրուան մէջ իր տեղը վերադարձած է, տեղւոյն վրայ խոշորցնելով խնդիրը և չքացընելով նոյն իսկ որ կառավարական պաշտօնեաներ փնտռած էին այս մասին։ Ընդհ. դատախազը Իթթիհատական է և մինչեւ այսօր անոր խնդիրը անտես դրած է։ Առաջնորդը կը խօսի Հաւորիի միւտիրին մասին կ'ըսէ թէ նոյն իր բողոքին վրայ կուսակալը քանի հազար է միւտիրը նոյն տեղէն հանել և այնպէս Հաղորդ միւտիրը կարգել է։ Այս միւտիրը իր պաշտօնավարութեան օրով անտանելի հինգ Հայեր ձերբակալած և բանտարկած է նոյն ամբաստանութեամբ թէ անոնք զինուորական [illegible] վրայ [illegible] են, մինչդեռ իրականութիւնը այն է որ՝ [illegible] Հայոց տուներուն վրայ յարձակած և [illegible] իրենց անկողիններէն հանելով խոշտանգած են։ [illegible] խնդիրն ալ կը մնայ երեւոյթ վրայ։ Իսկ Պէշերիկի կողոպուտը, բողոքելին անհատականի վրայ է։ Անապահովութիւնը կատարեալ է և ժողովուրդը օրէ օր դէպքերու կը ենթարկուի։ Պէշերիկի [illegible] Իպրահիմ հակառակ [illegible] արտաքսուած ըլլալու, [illegible] և ձերբակալութեան վախ չունենալով, [illegible] ամէն կողմ յարձակումներ կը գործէ։ Այդէն տարի մը ի վեր Ջէրճիք գիւղին Հայերը ու Ասորիները վարելով, հողերը Քիւրտեր գրաւած է։ Նոյնը ըրած է նաեւ Պաշիրպէկ գիւղի մասին։

Սակէ քանի օր առաջ իր ծառաներէն Մուսէն սպաննելով Կէտուկցի և Պըլէճուրցի 44 Հայերու վրայ ձգած է։ Դատարանը սկսած կ'ընդունի այս ամբաստանութիւնը և Հայերը խումբ խումբ Տիգրանակերտ բերել տուած է, հարցաքննելու համար։ Այս այն Համոն է, որ այսօր [illegible] համար՝ իր ատեն դալով կառավարական պաշտօնեաները չարաչար ծեծած և երբ տեսած է որ այս [illegible] չպիտի կրնայ գիտցնել, քաղաքէն դարձող Կէտուկցի Հայերու վրայ յարձակած և անոնցմէ Արմէնակ Թէ Տեմօ անուն երիտասարդը ծանրապէս վիրաւորած [illegible] պահած է ամբողջ վեց օր։ Երիտասարդը անտուայ մնացած է և հազիւ ազատուած [illegible]։ Սակայն խեղճ [illegible] ալ կը ծեծուի և կը նախատուի Համոյի կողմէ։

⁂

Բաղէշի առաջ. տեղակալը Սեպ. 20 թուականով տեղեկագրով մը կ'ըսէ թէ [illegible] Մոտէնցի փաստաբան Խաչատուր էֆ.ի 13—14 տարեկան տղան [illegible] երկու Թուրքեր, որոնցմէ մէկը ձերբակալուելով բանտարկուած է, իսկ [illegible] Օփու գիւղացի Մէլիքեան Սիմոն անուն երիտասարդը վիրաւորուած է [illegible] երկու գնդակներով իր տան մէջ քնացած ատեն։ Վիրաւորին վիճակը յուսահատական է։ Դարձեալ Սեպտ.ի մէջ Նէրոի գիւղի [illegible] Շէյխ Բեդուինի [illegible] գիշերով վիրաւորեր են երեք յաջորդական գնդակներով։ Իսկ Սեպ. 10ին Ակմէշլէկի երկու Թուրք աղաներ քաղաք գալու ատեն [illegible] քանի մը հարուածներով վիրաւորուած են ճիշդ քաղաքին զօրանոցին մօտ։

ԵՐԿՈՒ [illegible]

Բարս Քիլիսէի [illegible]. փոխանորդը Ցանիա 6 թուականով գրած էր թէ տեղացի հայ կին մը և աղջիկ մը առեւանգուած և բռնի իսլամացուած են։ Դատական նախաքննութեան Ցանիա 16 թուականով այս մասին հասած մանրամասնութիւն [illegible] առաջնորդական փոխանորդը եւ [illegible] և այդ իսլամացման դէպքերուն օրինաւոր կերպով կատարուած ըլլալը [illegible] հաստատուած ըլլալով, Պատրիարքարանը հարցուց առաջնորդ. փոխանորդին թէ ինչ է այս հակասութեան պատճառը և ինչո՞ւ բողոքելէ վերջ ստորագրած է [illegible] և Պատրիարքարանը այսպէսով դժուար դիրքի մը մէջ դրած։

ՄԻՆՉԵՒ 45 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դատական նախարարութիւնը պատ. նախարարութեան որոշման վրայ կը տեղեկագրէ Պատրիարքարանին թէ կառավարութիւնը 30—45 տարեկաններու զօրակոչութեան համար է որ [illegible], և հարկ չկայ [illegible]։

Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը Պատրիարքարաններու [illegible] Պատրիարքարանի [illegible] 30—45 տարեկան [illegible]։

⁂ Պետական Խորհուրդի նախագահութենէն [illegible] 30էն 45 տարեկաններու [illegible]։ [illegible] Յունաց Պատրիարքարանի [illegible] թէ 30—45 տարեկան [illegible]։ Յոյն Պատրիարքարանը [illegible] 30—45 տարեկաններու [illegible]։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբերի 19—20ին Երեւանի [illegible], Թիֆլիսի [illegible] Սէյթ[illegible] Աւագերէցներէն և [illegible] Մայր Աթոռ [illegible] «[illegible]» [illegible] Աւետարաններէն [illegible]։

[illegible]։

[illegible]

[illegible] Աւագերէցներէն 15 տարով, [illegible] 12 տարով և Աւագերէցներէն 10 տարով։

[illegible] Թիֆլիսի [illegible]։

— [illegible]։

(Մշակ)

* * *

ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ [illegible] 28 թուականով [illegible] Մութասարրիֆ [illegible]։

ՕՍՄ. ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ [illegible] Պատրիարքարանի [illegible]։ [illegible]։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

[illegible] Թուրքիոյ [illegible]։ «[illegible] Թուրքիոյ։»

⁂ [illegible] Օսմ. [illegible]։

[illegible]

[illegible] Սուլթանին [illegible] Պալքանեան [illegible] Օսմ. բանակը [illegible]։

[illegible]

[illegible] Սեւ ծովի [illegible] Մուտանիոյ [illegible] 100էն [illegible]։

ՕՍՄ. [illegible]

[illegible]

[illegible] «Պուլկար (սերբ) [illegible]» [illegible] Օսմ. [illegible] Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ (Սերբիոյ) միջեւ, [illegible] Պուլկարիոյ (Սերբիոյ) [illegible] Օսմ. [illegible]։»

[illegible]

[illegible] Օսմ. [illegible]։

[illegible]

[illegible]

[illegible] Օսմ. [illegible]։

[illegible]

[illegible]

ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ՆՈՒԷՐԸ

Սուլթանը 20000 [illegible] նուիրած է բանակին։ [illegible]։

ՕՍՄ. [illegible]

[illegible] Օսմ. [illegible] Պուլկարական և Սերբական [illegible]։

[illegible]

[illegible] Պուլկարական [illegible]։ [illegible]

1. [illegible] 15000 հոգի, [illegible] և 36 թնդանօթ։

2. [illegible] 10000 հոգի և 24 թնդանօթ։

3. [illegible] 127000 հոգի, 300 թնդանօթ, [illegible]։

[illegible] 15 [illegible] Պուլկարական [illegible] Պատերազմի [illegible]։

[illegible]

[illegible] Պոլսոյ [illegible] Պուլկարիոյ [illegible]։

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Հոկտեմբեր 1912

Ֆրանս. Ռանդ	Ֆրանք	87.
Օսմ. Բոնսոլիտ ըզ.	»	82.
» » փկ.	»	—
Բաժ. Երկաթ.	»	186
Պանք Օթոման		640
Պաղտա-Պարա Այտըն	»	354